

Geografie Vietnamu a jihovýchodní Asie

(Podklady přednášek a pro studium v jarním semestru 2022)

Michal Schwarz

0. Geografie jako obor – vymezení a směry

Geografie je věda nebo interdisciplinární obor, který má dvě základní sekce: sekci přírodních věd a sekci sociálních věd a věd o člověku. Sekci, kterou zkoumají přírodní vědy, dělí Demek et al. (1976: 10) na disciplíny, které se liší konkrétním zaměřením nebo předmětem výzkumu. První dvě jsou obecné, ostatní zkoumají dílčí složky přírodní sféry:

paleogeografie = komplexní zaměření – v minulosti

obecná fyzická geografie = komplexní zaměření – v současnosti

geomorfologie = reliéf, tj. krajina ve všech vrstvách a způsobech utváření

klimatologie = atmosféra

hydrogeografie a oceánografie = vodstvo, tj. hydrosféra

geokryologie a glaciologie = kryosféra, tj. ledový povrch včetně věčně zamrzlých půd

pedogeografie = pedosféra, tj. půdy

biogeografie = biosféra, tj. sféra živých organismů

Sekci, kterou zkoumají sociální vědy a vědy o člověku (tzv. humánní geografie) dělí Cloke et al. (2014) na následující disciplíny s odpovídajícími předměty nebo hledisky výzkumu:

biogeografie = člověk a živá příroda

kartografie = mapy

kulturní geografie = kulturní souvislosti

rozvojová geografie (Development geographies) = rozvojové souvislosti

ekonomická geografie = ekonomické souvislosti

environmentální geografie = souvislosti přírodního prostředí

historická geografie = souvislosti vývoje

politická geografie = politické souvislosti

populační geografie = vývoj osídlení a obyvatelstva

sociální geografie = společnost

geografie města a venkovských oblastí (Urban and rural geographies).

Již z uvedeného přehledu je zjevné, že ani jedna ze zmíněných sfér a disciplín není oddělená od ostatních a všechny se vzájemně prolínají. Tematiku geografie Vietnamu a jihovýchodní Asie lze následně specifikovat jako regionální geografii (Bičík et al. 1994), která se zaměřuje na Asii či specificky jihovýchodní Asii. I samotná jihovýchodní Asie s přilehlými moři a oceány je ovšem velmi rozsáhlou oblastí planety. Každá regionální geografie a tím i geografie Vietnamu a jihovýchodní Asie pracuje se všemi zmíněnými disciplínami, které zkoumají jednotlivé sféry živé i neživé přírody a jejich vzájemné vztahy.

Užité zdroje:

Bičík et al. 1994. *Regionální zeměpis I. Úvod do regionálního zeměpisu Společenství nezávislých států, Asie.*

Praha: Nakladatelství České geografické společnosti.

Cloke, Paul et al. (eds.) 2014. *Introducing Human Geographies: Third edition.* London - New York: Routledge.

Demek, Jaromír et al. 1976. *Úvod do obecné fyzické geografie.* Praha: Academia.

1. Poloha Vietnamu a jihovýchodní Asie na mapách – kontinent versus ostrovy

V hlubší geologické vrstvě tvoří celou jihovýchodní Asii jedna deska zemské kůry, která přiléhá k jihovýchodní části eurasijského kontinentu – k dnešní Číně. Jihovýchodní Asie se dělí na pevninskou a ostrovní část. Pevninskou část jako celek tvoří *Indočínský poloostrov*, který se dříve nazýval i Zadní Indie (např. Jankovec et al. 1964). Součástí Indočínského poloostrova je i dlouhý výběžek – Malajský poloostrov, který tvoří západní část Malajsie. Druhá východní část Malajsie leží na severu ostrova Borneo. Protože je ale západní pevninská část na Malajském poloostrově ze tří stran obklopena mořem, které ovlivňuje klima, distribuci obyvatel i ekonomickou infrastrukturu, řadí se celá Malajsie k ostrovní části jihovýchodní Asie. Ostrovní část jihovýchodní Asie tvoří několik souostroví: *Velké Sundy* (Sumatra, Jáva, Kalimantan/Borneo a Sulawesi), *Malé Sundy* (hlavně ostrovy Sumbawa, Sumba, Flores a Timor), dále souostroví *Filipíny* a zcela na východě je součástí jihovýchodní Asie západní polovina ostrova *Nová Guinea*, která je politickou součástí Indonésie – východní část ostrova tvoří stát *Papua Nová Guinea*.

Státy, hlavní města a orientační počty obyvatel, rozloha a zvláštní charakteristika.

Kontinentální část (240,5 milionů obyvatel):

Myanmar (Barma) - 53,5 milionů (2017), hl. město **Naypyidaw** – 1 milion. Rozloha: 676 578 km² – kulturně starobylý a etnicky velmi pestrý stát.

Laos – 7 milionů, hlavní město **Vientiane** – 800 tisíc. Rozloha: 236 800 km² – jediný vnitrozemský stát jihovýchodní Asie.

Thajsko – 69,5 milionů (2018), hl. město **Bangkok** – 1,5 milionu. Rozloha: 513 115 km² – jediná nekolonizovaná země jihovýchodní Asie.

Kambodža – 15 milionů, hl. město **Phnom Penh** – přes 2 miliony. Rozloha: 181 035 km² – pokračovatel významné říše Khmerů.

Vietnam – 95,5 milionů (2018), hl. město **Hanoj** – přes 3,5 milionu. Rozloha: 330 363, s dalšími ostrovy 331 689 km² – země, která je v jihovýchodní Asii nejvíce ovlivněna čínskou kulturou.

Ostrovní část (411 milionů obyvatel):

Malajsie – 33 milionů, hl. město **Kuala Lumpur** – 1,8 milionu. Rozloha: 329 749 km² – země, která má část na kontinentu a část na ostrově Borneo / Kalimantan.

Singapur – 5,6 milionů. Rozloha: 618 km². Přes charakter ostrovního městského státu patří k Singapuru i několik desítek ostrovů (srov. *Lexikon zemí*, s. 34-35).

Brunej – 450 tisíc, hl. město **Bandar Seri Begawan** – přes 100 tisíc. Rozloha: 5765 km² – malý stát obklopený Malajsií na ostrově získal nezávislost na Velké Británii až jako poslední z celé jihovýchodní Asie.

Indonésie – 268 milionů, hl. město **Jakarta** – přes 10 milionů. Rozloha: 1 904 569 km² – zemi tvoří více než 13 tisíc ostrovů

Východní Timor – přes 3 miliony, hl. město **Dili** – přes 200 tisíc. Rozloha: 15 007 km² – jediná dlouhodobá portugalská kolonie v jihovýchodní Asii.

Filipíny – 101 milionů, hl. město **Manila** – 1,8 milionu. Rozloha: 300 000 km² – země je pojmenována po španělském králi Filipu II.

Geograficky k ostrovní části JV Asie patří ještě:

Ve správě Austrálie:

Kokosové ostrovy (500 obyvatel), **Vánoční ostrovy** (2000 obyvatel)

Ve správě Indie:

Andamanské a Nikobarské ostrovy (400 tisíc)

- Podrobněji k Vietnamu

Vietnam má rozlohu 330 363 km² a od severu k jihu má délku asi 2000 km. Vietnam je ze zemí kontinentální jihovýchodní Asie nejlidnatější a má nejdelší pobřeží. V prostřední části má jeho nejzúženější místo s provincií Quảng Bình asi jen 50 km.

Teritoriální vody Vietnamu leží na strategické spojnici mezi Siamským zálivem a Jihočínským mořem na křižovatce jedné z nejvytíženějších tras námořního obchodu mezi Evropou a Blízkým Východem na jedné straně a Japonskem a Východní Asií na straně druhé.

Na regionální úrovni leží Vietnam na spojnici jihovýchodní Asie a nově industrializovaných zemí (tzv. čtyř „tygrů“ = Taiwan, Jižní Korea, Hong Kong, Singapur), které jsou vzhledem k jejich rychlému růstu a investičnímu potenciálu přirozenými obchodními partnery (Vũ Tụ Lấp & Taillard 1993: 40-42).

Odlišnosti jednotlivých částí země jsou u Vietnamu výraznější než v případě ostatních zemí kontinentální jihovýchodní Asie. Navíc při poměrování socio-ekonomických vzorců se

ukazuje, že Vietnam je tak variabilní, že jeho jednotlivé typy lze srovnávat s různými a zcela rozdílnými zeměmi jihovýchodní Asie, tzn. Samotný Vietnam je variabilní jako celá jihovýchodní Asie (Vũ Tự Lập & Taillard 1993: 88-91).

1) **První nejchudší** typ je srovnatelný s **Laosem** a jeho socioekonomickou strukturou s nízkou lidnatostí a nerozvinutým průmyslem. Obyvatelstvo se zde žije téměř výhradně chudým zemědělstvím. Ve Vietnamu se jedná o všechny provincie Severních hor a Severozápadních hor + Lang Sơn ze Severovýchodní vrchoviny + Sông Bé ve Východní nížině.

2) **Druhý typ celé Severo-střední části + Středo-střední části** (ale bez Hué a Đà Nẵngu) tvoří oblasti s dominujícím zemědělstvím a kvůli rostoucímu počtu populace nízkým GSP (Global Social Product) – tyto oblasti připomínají **Myanmar a Vietnam jako celek**.

3) **Třetí typ** připomíná již vyrovnanější socio-ekonomickou strukturu **Indonésie** a vykazuje všeobecně lepší indikátory: zahrnuje provincie obklopující Hanoj, ale ne ty, co jsou v hospodářsky příznivější zóně směrem po proudu k Tonkinskému zálivu; je sem řazena ještě provincie Phú Yên na jihu Středo-střední části a provincie Đồng Nai u Saigonu.

Další tři typy také pokrývají mimoměstská území s převahou zemědělství, jsou ale specifitější.

4) **Čtvrtý typ** ve Vietnamu tvoří Centrální vysočina a odpovídá **Kambodži** s téměř stejným typem zemědělství, hospodářským významem (a využitím) lesů a rychle rostoucí populací.

5) **Pátý typ** je charakteristický velkou zaměstnaností obyvatelstva v průmyslu a odbytou výrobou a služeb v přístavech. To zhruba odpovídá **Malajsii a Filipínám**. Ve Středo-středním Vietnamu se to týká oblastí okolo Hué a Đà Nẵngu, na severu provincie Quảng Ninh v Severovýchodní vrchovině, a na jihu všech provincií celé Jižně-střední části.

6) **Šestá specifická oblast** se ale rázu JV Asie vymyká. Jde o provincie ve vlastních deltách Rudé řeky a Mekongu – zcela rovné záplavové nížiny s téměř výhradním pěstováním rýže – v blízké Asii tomu v zásadě odpovídá **Bangladěš**.

Dvě poslední oblasti již mají dominantní průmysl:

7) **Sedmou oblast** ve Vietnamu tvoří města Hanoj a Haiphong, které mají vedle velkého počtu obyvatel navíc ještě i stále významné zemědělství a jejich hospodářská struktura a rozvinutost celkově odpovídá **Thajsku**.

8) **Poslední osmý typ** ve Vietnamu zahrnuje Ho Či Minovo město, tj. Saigon a blízkou provincii Bà Rịa – Vũng Tàu, která slouží i jako přímořské letoviště k víkendovým výletům obyvatel Saigonu. V Saigonu mají vedle průmyslu největší význam služby a tím se oblast podobá **Singapuru**. Bà Rịa – Vũng Tàu zase těžbou ropy odpovídá **Bruneji**, ale i přes odlišné zaměření si Singapur a Brunej si odpovídají hospodářskou produkcí (Vũ Tự Lập & Taillard 1993: 88-91).

Literatura:

Jankovec, Miloslav et al. 1964. *Zadní Indie a Indonésie* (Soubor map „poznáváme svět“). Praha: Ústřední správa geodézie a kartografie.

Lexikon zemí. Svazek 4. Asie, Austrálie, Oceánie. Překlad. Jiří Štach. Praha: GeoCenter International, 1994.

Vũ Tự Lập & Taillard, Christian. 1993. *Atlas du Viêt-Nam / Atlas Viêt Nam / An Atlas of Vietnam*. Montpellier – Paris: RECLUS – La Documentation Française.

2. Podnebí, přírodní podmínky a vliv polohy hor a řek na demografii (= vývoj populace):

Povrch a podnebí spolu souvisí. Podle definice lze **podnebí** chápat jako *dlouhodobý režim počasí podmíněný energetickou bilancí, atmosférickou cirkulací, vlastnostmi zemského povrchu a lidskými zásahy* (Demek et al. 1976: 65).

Klimatické zóny v jihovýchodní Asii a vliv na rostlinstvo Vietnamu

V základním rozdělení na klimatické zóny převládá v jihovýchodní Asii **tropické monzunové klima s deštnými lesy**, které zasahuje většinu Barmy a celý západní lem Indočínského poloostrova, kontinentální část Malajsie, většinu ostrovní Malajsie, Indonésie, celé Filipíny a pobřeží Vietnamu a Kambodže. Druhý nejrozšířenější zónu tvoří **tropické savany se suchým zimním obdobím** – nachází se ve vnitrozemí Indočínského poloostrova, kde zasahuje do východní Barmy, vnitrozemské části Thajska, větší část Laosu, Kambodže, vnitrozemí jižní části Vietnamu a v ostrovní jihovýchodní Asii zasahuje východní polovinu ostrova Jáva a Malé Sundy, tj. menší ostrovy Indonésie a Východní Timor. Třetí zónu **vlhkého subtropického podnebí se suchými zimami** tvoří severní Vietnam, Laos a severní Barma. Zvláštní chladnější zóna se nachází v horách na Borneu/Kalimantanu, kde se však díky poloze na rovníku nestřídají roční období (Weightman 2011: 38). Na severu jihovýchodní Asie panuje v horách také **mírné klima** se střídáním čtyř ročních období, přičemž nejvyšší vrcholy jsou stále pokryté sněhem.

V samotném Vietnamu je klima velmi variabilní, což je dálo velkou členitostí terénu a celkovou geografickou lokací země v Asii. Platí, že s výškou klesá průměrná teplota, ale srážky jsou různé v závislosti na monzunu. I když díky monzunu v létě převládá horké a vlhké počasí, celkem je ve Vietnamu identifikováno 11 typů klimatických oblastí (Vũ Tụ Lập & Taillard 1993: 53):

- subrovníková suchá
- subrovníková polosuchá
- subrovníková polovlhká
- subrovníková vlhká
- tropická suchá
- tropická polosuchá
- tropická polovlhká
- tropická vlhká
- subtropická polovlhká
- subtropická vlhká
- mírná vlhká

Různorodé jsou proto i typy lesního porostu, i když nejvíce převládají stálezelené monzunové lesy a v suchých oblastech savany:

- husté stálezelené lesy
- husté opadavé lesy a řídké lesy
- savany
- husté stálezelené horské lesy
- smíšené husté lesy a řídké horské borovicové lesy
- druhotné lesy a porosty bambusu na plochách, které přeměnila činnost člověka

druhotné savany na plochách, které přeměnila činnost člověka
suché horské porosty
uměle zalesněné oblasti
pobřežní mangrovové lesy
obnovené mangrovové porosty a acidní půdy
obdělávané půdy

Nově se však ve Vietnamu vlivem stěhovavého obdělávání půdy, odlesňování a po užívání defoliantů v době válek utváří rozsáhlé oblasti, které jsou jen řídké porostlé suchomilnými rostlinami, tzv. xerofyty.

Vietnam má proto mimořádnou diverzitu přírodních biotopů a tím i např. velký potenciál pro turismus. Větší ostrovy jsou poblíž pevniny jen na severovýchodě a jihozápadě. V pobřežních zónách lze nalézt laguny, na jihu pak mangrovové porosty. Naplavené písky v deltách oddělují sladkou vodu z řeky od příbřežní slané vody a kyselých solisek. Silně užívané aluviální nížiny protkané kanály a hrázemi obklopují s vyšší nadmořskou výškou aluviální terasy, na kterých se pěstují plodiny suchým způsobem. Zatímco v příbřežních nížinách a v údolích řek jsou po staletí usedlé komunity, které se zabývají zemědělstvím a rybolovem, kontrastně ve vyšších polohách převládá stěhovavě-střídavé obdělávání půdy, kdy se po vypálení porostu půda při osetí rychle vyčerpá. Kvůli kamenitému terénu a kořenům keřů ani nedochází k orbě, ale zarážení bodce do země se hloubí jednotlivé dolíky pro osivo (Vũ Tụ Lập & Taillard 1993: 56-57).

Monzun

Jedním z typických rysů jihovýchodní Asie je, že z větší části zasahuje do tropické zóny a rovníkové oblasti planety, kde jsou díky oceánu nejintenzivnější dešťové srážky. Rovník prochází výhradně Indonésií: ostrovy Sumatra, Borneo/Kalimantan, Sulawesi, severní částí Moluk a dotýká se severních ostrovů indonéské Nové Guineje. Kvůli monzunu, cirkulaci atmosféry a směru mořských proudů je v jihovýchodní Asii největší výskyt tajfunů na zeměkouli – asi 28 ročně, zatímco v jiných částech světa v Indickém a Atlantickém oceánu jich je třikrát méně (Demek et al. 1976: 80).

Monzunové proudění vzduchu protikladnými směry v zimě a v létě ovlivňuje nejen výskyt dešťových srážek, ale i historickou námořní dopravu v Jihočínském moři a podél Vietnamu. Zimní proudění vzduchu ze severu z nitra asijského kontinentu přináší na jih nejen suchý a „těžký“ vzduch z chladného vnitrozemí, ale usnadňuje i dopravu podél pobřeží ze severu na jih (viz mapy monzunových proudů – Sterling et al. 2006: 8). Naopak letní monzunové proudění z jihu přenáší nad kontinent (kde v Centrální Asii vzniká podtlak stoupáním vzduchu nad rozehřátou souší) vzduch bohatý na vlhkost z oceánu, kdy kromě období dešťů nastává příznivý čas pro mořeplavbu z jihu na sever.

Zvláštní tvar Vietnamu se projevuje i proměnami vlivu dopadů monzunového proudění. Přesun mas polárního vzduchu působí v severním Vietnamu ostré zimy, které ztrácí svou sílu kolem 16. až 18. rovnoběžky, kudy prochází přirozený předěl mezi severním a jižním Vietnamem. Předěl je zjevný tím, že přibližně od úrovně Đà Nẵngu směrem na jih se na východním pobřeží nedostavuje zimní počasí a teplota neklesá pod 20 stupňů. V jižní části Vietnamu se chladné teploty vyskytují jen v nejvyšších polohách vrchovin (Vũ Tụ Lập & Taillard 1993: 54-55).

Povrch

Povrch Vietnamu tvoří ze tří čtvrtin hory a nízké vrchoviny vybíhající z Indočínského poloostrova a jižní Číny. Stejně proporce platí pro Zadní Indii nebo Indočínský poloostrov jako celek, kde jsou Barma (Myanmar) a Laos výrazně hornaté, naopak v případě Thajska a Kambodže převládá území s nadmořskou výškou do 500 metrů. Podobně jako Vietnam mají i Laos, Thajsko a Barma převažující severojižní orientaci, kdy ze severu na jih vedou pásy hor a údolí velkých řek stékajících z Tibetské náhorní plošiny (Iravádí, Salwin, Mekong), ze severovýchodní Indie (Brahmaputra) a z jižní Číny (Rudá řeka). Nejvýraznější přírodní hranice má Laos, který na východě od Vietnamu odděluje Annamské pohoří a na západě tvoří naopak velkou část hranice Laosu s Barmou a Thajskem řeka Mekong (Sisouphanthong & Taillard 2000: 17).

Výskyt vysokých hor a rozloha území s vyšší nadmořskou výškou je jeden z rozdílů mezi pevninskou a ostrovní částí jihovýchodní Asie. Horské oblasti s nadmořskou výškou nad 2500 metrů se prakticky nedají hospodářsky využít: zatímco v případě kontinentální jihovýchodní Asie pokrývají plochu 376 tisíc km², v ostrovní části jihovýchodní Asie jen necelých 39 tisíc km² (Owens & Slaymaker 2013: 7). Také plocha velehor s nadmořskou výškou nad 4500 metrů je v ostrovní části zanedbatelná: pouhých 22 km² – vrchol Puncak Jaya na Nové Guineji v Indonésii s výškou 4884 metrů nad mořem. Naopak v kontinentální části jihovýchodní Asie pokrývají nejsevernější oblasti velehor plochu 170 tisíc km² – jde o výsyp Himalájí s pohořím Henguan hlavně na severovýchodě Barmy ve státě Kačín s vrcholy Hkakabo Razi a Gamlang Razi s nadmořskou výškou nad 5800 metrů.

V ostrovní části jihovýchodní Asie se hory soustředí nejvíce v pásu, který vytváří lem celé kry zemské kůry jihovýchodní Asie – jde současně o pás s aktivní sopečnou činností, protože na styku ker zemské kůry na povrch uniká magma a dochází k častému zemětřesení. Celý seismicky aktivní pás hor a sopek se táhne od severozápadu z centrální Barmy na jih přes Andamanské a Nikobarské ostrovy, dále vede jihovýchodním obloukem přes indonéské ostrovy Sumatra, Jáva, Malé Sundry a dále již na sever přes Filipíny na Taiwan. Lem sousední zemské kůry pak pokračuje východním obloukem dále na sever k ostrovům Japonska a ke Korejskému poloostrovu (Weightman 2011: 29).

Podle nadmořské výšky lze Vietnam dělit na 3 hospodářské zóny. ● Nejméně významné jsou malíčké nepřístupné a vyložené horské oblasti kolem několika vrcholů v nadmořské výšce nad 2600 metrů na severozápadě země. ● Co do objemu zemědělské produkce jsou naopak nejvýznamnější nížiny s pěstováním rýže na zavodněných polích, kde je i nejhustší koncentrace vietnamského osídlení. Jde o území s nadmořskou výškou do 600 metrů, které tvoří ve Vietnamu nejen delty Mekongu a Rudé řeky, ale také asi 30 km široký pás nížin podél celého východního pobřeží Vietnamu. Nízkou a zemědělsky vhodnou polohu má i západ jižní části severo-středního Vietnamu. ● Mírně vyšší a vyšší oblasti mezi 600 a 2600 metry nad mořem se subtropickým klimatem nejsou ve Vietnamu příliš rozsáhlé. Jde o hory na severu, Annamské pohoří (viet. Trùng Sơn) podél západní hranice severní části a Centrální vysočiny ve středo-jihním Vietnamu. Tyto oblasti sice nejsou ekonomicky příliš významné, přesto ale zajišťují důležitou hospodářskou diverzitu plodin pěstovaných nasucho a hlavně zde se soustřeďuje lesní hospodářství (Vũ Tụ Lập & Taillard 1993: 54-55). Platí to i pro vyšší polohy Barmy /Myanmaru, odkud dřevo vykupuje Čína v nadměrné míře, která jako na mnoha jiných místech jihovýchodní Asie nevratně poškozují původní biotopy. V severní Barmě je těžba dřeva jednoznačně nejvíce devastující sektor hospodářství (Tint 2007: 271-272, 276, 286-287).

Podobně v Malajsii jsou přirozené ekosystémy původních lesů nevratně nahrazovány plantážemi olejových palem a gumovníků (Bunnell 2004: 136-137), jejichž masivní pěstování bylo zahájeno v koloniálním období a souviselo s celosvětovým nárůstem automobilismu na začátku 20. století, kdy byly potřeba součástky z gumy.

V severním Vietnamu mají jednotlivé horské pásy (mezi údolními řek) a hlavně Annamské pohoří důležitou roli, protože zachytávají a stahují srážky a vlhkost i z převážně suchého zimního monzunu. Na řadě míst podél severní hranice s Čínou a dále v celém zešíleném pásu Vietnamu od severozápadu směrem na jihovýchod (tj. od jižních částí provincie Nghê An po Đà Nẵng) se díky přitahování atmosférické vlhkosti téměř neobjevuje suché období, respektive perioda bez výskytu srážek je v délce 0-1 měsíc. Do ostatních částí Vietnamu naopak v zimě směřuje již vysušený vzduch. Obecně lze říci, že v severním Vietnamu se s výjimkou nejjihnějších částí (= od provincie Nghê An směrem na sever) dostavuje suché období v délce mezi 2 a 3 měsíci, zato v jižním Vietnamu trvá suché období více než 4 měsíce (Vũ Tụ Lập & Taillard 1993: 54-55). Své specifikum má i střední Vietnam: v průběhu vlhkého období je nejvíce zasažen dopadem tajfunů, náhlých povodní a největších ztrát a životech (Goodman 2015: 36).

Soustředění obyvatelstva v nížinách, v deltách, podél řek a mořského pobřeží

Vietnam:

Ve Vietnamu jsou nížiny v principu v deltách Rudé řeky a Mekongu, dále pak podél pobřeží. Hustotu zalidnění ve Vietnamu určují vedle blízkosti mořského pobřeží hlavně nížiny protkané říčními kanály vhodné pro pěstování rýže. Dvě hlavní populační centra proto tvoří delty Rudé řeky a Mekongu; třetí více osídlená zóna je pak ve středním Vietnamu okolo míst, kde řeky ústí do moře. Platí, že v průměru má větší hustotu osídlení Delta Rudé řeky (1066 obyvatel na km²) oproti Deltě Mekongu (634 obyvatel na km²), ale naopak samotný Saigon (1879 obyvatel na km²) je hustěji zalidněný než Hanoj (1427 obyvatel na km²). Rozdíly ale nejsou již nijak prominentní, pokud se bere v potaz hustota obyvatel poměřovaná plochou zemědělsky využívané půdy. V tomto případě „populační tlak na plochu“ v deltách (909 obyvatel na km² v oblasti Rudé řeky a 622 obyvatel na km² v Mekongu) není dramaticky vyšší než horských oblastech. V samotných městských centrech dosahuje hustota zalidnění 1778 obyvatel na km² v Hanoji a až 4869 obyvatel na km² v Saigonu (Vũ Tụ Lập & Taillard 1993: 58-59).

Největší hustota zalidnění v deltách a příbřežních provinciích s řekami v principu odpovídá výskytu a „koncentraci“ dominantního etnika Viêt / Kinh. Koncem 80. let byla v jižním Vietnamu jediná provincie, kde měli Viêtové zastoupení méně než 50 %: Gia Lai – Kon Tum. V severním Vietnamu byly dvě větší etnické oblasti, kde Viêtové nedosahovali 20 %: obě nejzápadnější provincie na severu Vietnamu = Lai Châu + Sơn La; na severovýchodním pohraničí s Čínou byl stejný poměr u provincií Cao Bằng + Lạng Sơn. Zónu mezi těmito dvěma oblastmi zaujímá čtveřice provincií Lào Cai + Yên Bái + Hà Giang + Tuyên Quang, která měla v součtu rovněž méně než 50 % obyvatel z etnika Viêt. (Vũ Tụ Lập & Taillard 1993: 62-63)

Provincie se zemědělsky nejvíce využívanou půdou (i 80 %) se nachází v deltách Rudé řeky a Mekongu, kde je reverzně nejméně lesů. Naopak v nejzalesněnějších oblastech hlavně v severozápadní polovině celého bývalého Jižního Vietnamu (bez příbřežních provincií Quảng Ngãi, Bình Định a Phú Yên) je nad 60 % plochy pokryto lesy. Třetinu až polovinu plochy území pokrývá les v horských provinciích na severním pohraničí s Čínou a v zúžené jižní polovině

severního Vietnamu. Nejméně lesů mají provincie v deltách obou velkých řek a již zmíněná provincie Phú Yên. Možnosti extenze zemědělsky užívané půdy nabízí ještě Centrální vrchovina, na druhé straně zbývající lesy, které zde odolaly všem deforestačním procesům (války, těžba, defolianty), nabízí do budoucna větší hodnotu při jejich zachování (Vũ Tụ Lập & Taillard 1993: 64-65).

Distribuce obyvatelstva ve Vietnamu je procentuálně nerovnoměrná. Na konci 80. let žilo 27,1 % obyvatel na 8 % území v deltě Rudé řeky a v několika provinciích, které obklopují Hanoj. Dalších 34,7 % obyvatel žilo na 19,1 % území v deltě řeky Mekong; tj. na 27% území se soustředilo téměř 62 % obyvatel. Ve srovnání s tím v horských oblastech severního Vietnamu, které tvoří 43,5 % území, žilo jen 14,2 % obyvatel země. Nejméně lidnaté části Vietnamu tvoří hory na severu (70 osob na km²) a Centrální vysočina (45 osob na km²). Po sjednocení země v roce 1975 proto byla postupně zavedena politika, která měla rozdíly vyrovnat (Vũ Tụ Lập & Taillard 1993: 40-41). Zpětně však lze konstatovat, že poskytnutá svoboda stěhování za prací a ekonomickými aktivitami tuto politiku efektivně rušila a dnes naopak pokračuje urbanizace a další stěhování obyvatelstva, kde je dostupná práce a především kvalitnější vzdělání.

Jihovýchodní Asie obecně:

Tytéž principy jako ve Vietnamu platí i v ostatních zemích jihovýchodní Asie. Z mapy (Weightman 2011: 62) je zjevné, že kromě delt Rudé řeky a Mekongu ve Vietnamu jsou další nejvýznamnější populační centra kontinentální jihovýchodní Asie podél řeky Iravádí v Barmě a v deltě řeky Chao Praya (též Menam) ústící do Thajského zálivu s hlavním městem Thajska: Bangkokem.

Jiné principy zalidnění platí navíc v ostrovní části jihovýchodní Asie, kde je nejosídlenější pobřežní zóna kvůli snazší dopravě a přístupnosti. Za současného stavu hladiny světového oceánu je poměrně vysoký počet malých ostrovů zcela nevhodných k lidskému osídlení. Indonésie tak má kromě více než třinácti tisíc obývaných ostrovů dalších šest tisíc neobývaných ostrůvků (celkem tedy asi 19 tisíc; Forbes 2014: 2-8). Nejmenší ostrůvky a souš bude postupně pohlcovat rostoucí hladina světového oceánu, kdy současně rostoucí teplota vody poškozuje korálový útes. Ostrovy Sumatra a Borneo mají na velké pobřeží záplavové nížiny s mokřady – hlavním populačním centrem je proto Jáva.

Kromě povrchu, tj. nížin, blízkosti řek či mořského pobřeží ovlivňují lidské osídlení jihovýchodní Asie i klimatické změny související s jevem *El Niño*, tj. narůstající extrémní počasí a teplotní změny, kdy ničivé deště s povodněmi střídají vleklá suchá vedra a zejména ničivé požáry v Indonésii (King 1996: 167).

Literatura:

- Bunnell, Tim. 2004. *Malaysia, Modernity and the Multimedia Super Corridor. A critical geography of intelligent landscapes*. London – New York.
- Demek, Jaromír et al. 1976. *Úvod do obecné fyzické geografie*. Praha: Academia.
- Forbes, Vivian Louis. 2014. *Indonesia's Delimited Maritime Boundaries*. Berlin – Heidelberg: Springer.
- Goodman, Jim. 2015. *Delta to Delta: The Vietnamese move South*. Hà Nội: Thế giới publishers.
- King, Victor T. 1996. Environmental change in Malaysian Borneo. Fire, drought and rain. In: *Environmental Change in South-East Asia. People, Politics and Sustainable Development*. Edited by Michael J. G. Parnwell and Raymond L. Bryant. London – New York: Routledge. 165-189.
- Owens, Philip N. & Slaymaker, Olav. 2013. An Introduction to Mountain Geomorphology. In: *Mountain Geomorphology*. Eds. Owens, Philip N. & Slaymaker, Olav. London – New York: Routledge, 3-29.

- Sisouphanthong, Bounthavy & Taillard, Christian. 2000. *Atlas of Laos. The Spatial Structures of Economic and Social Development of the Lao People's Democratic Republic*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Sterling, Eleanor Jane. et al. 2006. *Vietnam: A Natural History*. New Haven – London: Yale University Press.
- Tint, Lwin Thuang. 2007. Identifying conservation issues in Kachin State. In: *Myanmar the state, community and the environment*. Eds. Monique Skidmore and Trevor Wilson. Canberra: The Australian National University, 271-289.
- Vũ Tự Lập & Taillard, Christian. 1993. *Atlas du Viêt-Nam / Atlas Việt Nam / An Atlas of Vietnam*. Montpellier – Paris: RECLUS – La Documentation Française.
- Weightman, Barbara A. 2011. *Dragons and Tigers. A Geography of South, East and Southeast Asia. Third Edition*. Hoboken: John Wiley and Sons.

3. Města a venkovské oblasti

Uvození: Zásadní rozdíl mezi městy a venkovem ve Vietnamu a v jihovýchodní Asii je v nízké dostupnosti dobrých životních podmínek, civilizačního standardu a míře chudoby. Na venkově se málo investuje + nejpomaleji zavádí nové technologie. I ve Vietnamu jsou nejméně rozvinuté nejdlehlší lokality: v severních horách nemělo v roce 2011 ještě 11 % vesnic zavedenu elektřinu (*Results* 2012: 66-68), dále asi 41 milionů venkovského obyvatelstva Vietnamu nemělo vodu splňující normy ministerstva zdravotnictví. Naopak zase nadměrná koncentrace obyvatel a spotřeba ve městech vede k znečištění a ekologickým tlakům: v okolí Hanoje a Saigonu už poklesla hladina podzemní pitné vody o 30 metrů a dál dochází k její kontaminaci (Bojo 2011: 57). Velký je také rozdíl mezi majoritními etniky a národnostními menšinami, které obývají hůře dostupné lokality a mají ztížený přístup ke zdravotnictví a vzdělávacímu systému (Hook et al. 2003: 9-10). Podobná negativa se pojí s dědictvím válečných konfliktů, koloniálním odčerpáváním zdrojů a výraznou sociální deprivací. V Kambodži žilo v roce 1997 asi 36 % lidí pod hranicí chudoby, přitom byl obrovský rozdíl mezi městem (12 % v Phnom Penhu) a provinciemi (přes 50 % v Siem Reapu) (Hook et al. 2003: 12-13). K podobnému vývoji došlo v Indonésii, kde mezi lety 1924-1976 strmě narostl podíl velmi chudé venkovské populace z 3,4 na 39,8 %. Za velmi chudé byli považováni ti, jejichž roční příjem nepřesáhl 240 kg rýže nebo 50 USD (s hodnotou z roku 1985) na osobu. Celková produkce rýže sice v tomto období výrazně vzrostla, 40 % nejchudších jí ale naopak konzumovalo méně (Hefner 1993: 13), protože chudší rodiny rodily více dětí jako síly pro polní práce.

Historický vývoj ve Vietnamu: Města vznikala v jihovýchodní Asii kolem tržišť a sídel vládnoucích rodů. Pevnosti se ve Vietnamu stavěly na obranu podle čínského čtvercového vzoru. První postavil roku 255 př. n. l. král An Dương Vương v Cồ-Loa v provincii Vĩnh-Phú. Systematická síť pevností se později budovala již i s prvky evropské architektury v Saigonu (1790), Nha-Trangu (1793), Huế + v Hanoji (1805) a na dalších místech (Whitfield 1976: 45). K urychlení urbanizace došlo ve Vietnamu na začátku 20. století za soustředění zemědělské výroby a stavby továren. Zejména na jihu se mezi lety 1901-1920 zvýšil počet obyvatel velkých měst: Saigon 47.577 → 83.135, Chợ Lớn 63.237 → 83.135, Gia Định 217.351 → 276.241 (Đương Trung Quốc 2001: 20) nebo tam, kam se dostaly rozvojové investice: Rạch Giá 102.389 → 233.987, Trà Vinh 185.164 → 227.108, Long Xuyên 151.001 → 194.388, Sóc Trang 155.116 → 195.288, Bạc Liêu 87.877 → 179.305, Cần Thơ 226.978 → 317.639, Bến Tre 216.186 → 261.403.

Přes urbanizaci však postupně došlo k procentuálním nárůstům obyvatelstva i mimo výrazná populační centra. Díky globalizaci technologií a zavádění hnojiv se ve 20. století dramaticky zvýšila a stabilizovala produkce rýže – hovoří se o tzv. *zelené revoluci* (Rigg), díky které se po 2. světové válce ve většině zemí jihovýchodní Asie již neobjevují hladomory a s lepším pěstováním roste počet obyvatel i na venkově. Například v Centrální vrchovině žilo na přelomu

19. a 20. století 240 tisíc obyvatel, roku 1960 už 600 tisíc, roku 1976 už 1,2 milionu, roku 1985 dva miliony a po roce 2000 již 4 miliony (Parker 2005: 26). Tento nárůst ale neznamená pokles chudoby a míry sociálních tlaků – jde o důsledek možnosti nakrmit více lidí (viz vývoj v Indonésii v závěru úvodní části).

Lidnatost v JV Asii a vývoj podílu městského obyvatelstva ve Vietnamu po válce: Vietnam je jednou z nejhustěji zalidněných zemí jihovýchodní Asie: kolem roku 1990 byl se 195 obyvateli na km² třetí po Singapuru (4320 obyv./km²) a Filipínách (216 obyv./km²). Ve srovnání s Vietnamem měly dvakrát řidší osídlení Thajsko s Indonésií a triapůlkrát řidší osídlení měly Myanmar, Kambodža a Malajsie. Nejméně lidnatý byl Laos s 15 obyv./km².

Lidé ve Vietnamu ale obývali spíše delty řek než samotná města. Podíl městského obyvatelstva byl ve Vietnamu po válce pouhých 19,7 % – šlo o osmé nejnížší pořadí ze všech deseti zemí jihovýchodní Asie. O něco výš byl i Laos a níž byly už jen Kambodža a Thajsko (11 – 17 %). Výjimku tvořil městský stát Singapur (100 %), který následovaly Brunej (59 %) a Filipíny (41 %). Střední hodnotu v regionu (24 až 35 %) měly Indonésie, Malajsie a Myanmar.

Za první dekádu poválečného rozvoje se podíl městského obyvatelstva Vietnamu zvýšil na 23,1 % roku 1998 (Trần Anh Thơ 1998: 10), roku 2009 dosáhl úrovně 29,6 % a nyní činí přibližně 35 %. Pro jihovýchodní Asii jsou dnes typická velká městská centra a absence středně velkých měst. Středně velká města má díky federálnímu uspořádání jen Malajsie a pak Filipíny kvůli rozvoji hospodářství za Španělské nadvlády (Vũ & Taillard 1993: 72-73).

Distribuce obyvatelstva ve Vietnamu: Obyvatelstvo je ve Vietnamu rozšířeno nerovnoměrně. Na konci 80. let žilo 27,1 % obyvatel na 8 % území v deltě Rudé řeky a v provinciích u Hanoje + 34,7 % žilo na 19,1 % území v deltě řeky Mekong. Ve srovnání: na 43,5 % území hor žilo jen 14,2 % obyvatel. Po sjednocení země v roce 1975 byla zavedena politika, která měla rozdíly vyrovnat, ale poskytnutá míra svobody stěhování za prací obnovila tlak na urbanizaci. Přes menší počet obyvatel v deltě Rudé řeky a její až druhotný ekonomický význam oproti deltě Mekongu, mělo okolí Hanoje největší koncentraci obyvatel (1018 osob / km²) v kontinentální jihovýchodní Asii; v ostrovní části měla více jen Jáva v Indonésii. Rozsáhlá delta Mekong má nicméně hustotu obyvatel ani ne poloviční (445 osob / km²), přitom naopak obyvatelstvo Saigonu (2,8 milionu roku 1989) bylo třikrát početnější než obyvatelstvo Hanoje a Haiphongu dohromady (0,9 milionu roku 1989). Nejméně lidnaté části Vietnamu tvoří hory na severu (70 osob/km²) a Centrální vysočina (45 osob/km²) (Vũ & Taillard 1993: 41-48).

Města a venkov ve vztahu k ekonomickým podmínkám: Města přitahují obyvatelstvo za prací a dostupnějším vzděláním. Je prokázáno, že vzdělaní mají méně dětí. Ve Vietnamu a Thajsku nyní klesá porodnost k rovnovážné úrovni 2,1 dětí na 1 ženu, ale v Laosu a Kambodži zůstává porodnost vysoká. I další ukazatele (očekávaná délka života, dětská úmrtnost a podvýživa, výskyt malárie) jsou horší v Laosu a Kambodži + ve Vietnamu v Centrální vysočině. Velká městská centra sice již byla zbavena malárie, ale v Kambodži, Thajsku a později i ve Vietnamu se šířila epidemie HIV. Větší rovnost mezi pohlavími v přístupu ke vzdělání má Vietnam, o něco hůř je na tom Thajsko, ještě hůř Laos a Kambodža – u těchto dvou zemí to je dáno i velkým podílem obyvatelstva národnostních menšin s nízkou úrovní základního vzdělání a velmi špatnou návštěvností středních škol, která je nejnížší v Asii (Hook et al. 2003: 11). V mimoměstských oblastech v Laosu jsou pro vzdělání preferováni chlapci nejen z tradičních, ale i bezpečnostních důvodů – školy jsou od vesnic často hodně daleko. To dále rozvírá nůžky mezi městy, kde zůstávají chlapci s lepším vzděláním, a vesnickými domácnostmi, které raději spoléhají na pracovní sílu většího počtu dětí. Průměr 4,9 porodů na ženu se v provinciích Laosu zvyšuje až 7,3 porodů (Hook et al. 2003: 14-15).

V Thajsku je vzdělání dostupné stejně pro obě pohlaví, muži jsou mírně upřednostněni ve Vietnamu a výrazněji v Laosu a Kambodži; situace se liší dle provincií – nejlépe jsou na tom hlavní města a ve Vietnamu delta Mekongu (Hook et al. 2003: 116-119). Přestože přítomnost řeky patří k pozitivním ekonomickým faktorům, má obyvatelstvo vietnamské části Mekongu o 7 až 17 % nižší příjmy než je celostátní průměr i kvůli nízké industrializaci. Pěstování rýže je však impozantní: z delty Mekongu (= 12 % rozlohy a 20 % obyvatel země) pochází 35 % zemědělské produkce státu. Kvůli hustému osídlení a nízkým výkupním cenám však zůstávají příjmy na osobu malé a zisk nebývá reinvestován zpět do sociálního vývoje. Neexistuje reverzní fond, který by pokryl nečekané škody z náhlých povodní a výkyvů trhu. Obyvatelstvo proti nim není nijak zajištěno a musí odejít. Pozn. pravidelné povodně neškodí, naopak zajišťují přísun půdních živin a naplnění vodních zásobníků pro zbytek roku.

Města a venkov ve vztahu k etnicitě:

Vietnamské obyvatelstvo dominuje v nížinách a ve městech – tím se podobá čínské populaci v jihovýchodní Asii, kdy původní obyvatelstvo osídlí méně výhodný venkov. Například v Malajsii žije 75 % Číňanů ve městech, naopak 85 % Malajců žije ve své zemi na venkově. Na rozdíl od Malajců se ale Číňané často po období ekonomické aktivity vrací zpět na čínskou pevninu, naopak Malajci se nestěhují (Henderson et al. 1970: 78–80).

V jihovýchodní Asii zažil největší ekonomický boom Singapur jako jeden ze čtyř „malých tygrů“, mezi které patří ještě Hong Kong, Jižní Korea a Taiwan. Singapur má ze zemí jihovýchodní Asie i nejvyšší podíl čínského obyvatelstva: 74 % podobně jako města v Malajsii. Díky masivní kontrole, vzdělání a moderním reformám došlo v Singapuru v letech 1960-1985 k růstu životního standardu na čtyřnásobek (Aldcroft 2016: 169).

Pozitiva urbanizace spojená s dostupností vzdělání, zaměstnání a lepší kvality života nejsou nutně spojena rovností příležitostí pro všechny skupiny. Při živelné urbanizaci a neefektivní správě dochází i ve městech k nárůstu podílu chudých, zneužívání sociálních tlaků, posilování nerovnosti, ekonomickému využívání a vzniku slumů, tj. skupin tzv. vyloučených obyvatel, kdy jde nejčastěji o nepůvodní populaci z chudých lokalit a národnostních menšin (Rigg & Tai-Chee Wong 2011)

Dodatek: Číňané ve Vietnamu: Číňané tvořili ve Vietnamu asi 1,5 % obyvatel, celkem jich v moderní době bylo nejvíce kolem 1 milionu. Nejvíce Číňanů žilo koncentrovaně v oblasti Saigonu (11 % obyvatelstva: konkrétně 430.000 jich žilo v Cholonu), jinde vždy do 5 %.

V principu se Číňané ve Vietnamu soustředili ve 3 souvislých oblastech.

A) na severu Vietnamu v provinciích Bắc Thái (2,6 až 3,9 %), Hà Giang + Tuyên Quang + Quảng Ninh (1,8 až 2,2 %) a v provinciích Vĩnh Phú a Hà Bắc (1 až 1,5 %).

B) v oblasti Saigonu (11 % - obchodníci vyhledávali bezpečí Saigonu, který byl za válek chráněn před boji) a v sousedních provinciích Đồng Nai (5,4 %), Sông Bé + Lâm Đồng (1,8 až 2,2 %) a Bình Thuận (1 až 1,5 %).

C) Poslední zóna vznikla vylidněním lokalit u Saigonu: Číňané se přesunuli na západ do cípu provincií Minh Hải, Sóc Trăng, Cần Thơ, Kiên Giang (vše 2,6-3,9 %) a do vnitrozemí provinciích An Giang, Vĩnh Long a Trà Vinh (1-1,5 %) (Vũ & Taillard 1993: 110-111).

Literatura:

Aldcroft, Derek, H. 2016. Education and development. The experience of the Four Little Tigers. In: *Asia Pacific Dynamism 1550-2000*. Eds. A.J.H. Latham & Heita Kawakatsu. London – New York: Routledge, 169-183.

Bojo, Jan. 2011. *Vietnam development report 2011: natural resources management (English)*. Washington DC: World Bank.

Dương Trung Quốc. 2001. *Việt Nam những sự kiện lịch sử (1919-1945)*. Hà Nội: Nhà xuất bản Giáo dục.

Hefner, Robert W. 1993. *The Political Economy of Mountain Java. An Interpretive History*. Berkeley – Los Angeles – London: University of California Press.

Henderson, Lary. 1967. *Vietnam and Countries of the Mekong*. Camden – Toronto: Thomas Nelson & Sons.

- Hook, Jacob & Novak, Susan & Johnston, Robyn. 2003. *Social Atlas of the Lower Mekong Basin*. Phnom Penh: Mekong River Commission.
- Parker, Edward. 2005. *Vietnam (Countries of the world)*. London: Ewans Brothers Limited.
- Results 2012 = *Kết quả tổng điều tra nông thôn, nông nghiệp và thủy sản năm 2011. Results of the 2011 Rural, Agricultural and Fishery Census*. Ed. Tổng cục thống kê/General Statistics Office. Hà Nội: Nhà xuất bản Thống kê, 2012.
- Rigg, Jonathan & Tai-Chee Wong. 2011. Contestation and exclusion in Asian urban spaces. *Asian Cities, Migrant Labour and Contested Spaces*. Eds. Tai-Chee Wong & Jonathan Rigg. London – New York: Routledge, 3-26.
- Trần Anh Thơ. 1998. *Việt Nam Hình ảnh và Ảnh tượng*. Hà Nội: Nhà xuất bản Giáo dục.
- Vũ Tự Lập & Taillard, Christian. 1993. *Atlas du Viêt-Nam / Atlas Việt Nam / An Atlas of Vietnam*. Montpellier – Paris: RECLUS – La Documentation Française.
- Whitfield, Danny J. 1976. *Historical and Cultural Dictionary of Vietnam*. Metuchen: Scarecrow Press.

4. Vnitřní administrativní členění Vietnamu a států jihovýchodní Asie

Úvod

Tradičně bylo území jihovýchodní Asie členěno reliéfem krajiny a skutečným osídlením lokálními etniky v údolích, na ostrovech a na pobřeží, tj. ne státní hranicí. Zejména v odlehlejších pomezích oblastech se představitelé lokálních etnických skupin snažili udržovat aktivní poddanství formou daní, darů a tributu královským rodům hned s několika blízkými mocenskými centry. Například horská etnika thajsko-indočínské oblasti nezřídka platila daně třem až pěti hegemonům, například do laoského Luang Phrabangu, vietnamského Tonkinu a jihočínské Kantonu + nižším regionálním správcům. Aktivně tím snižovala riziko, že je hegemoni z pozice síly poškodí. Vztahy mezi elitami byly v tradičním světě považovány za plně dostačující. Teprve příchod moderního zeměměřičství, kartografie a vymezení asijského území mezi sféry vlivu evropských mocností přinesly nový prvek a vymezení území i bez ohledu na jeho populaci (Tongchai 1994: 98-99).

S ohledem na etnickou nebo regionální pestrost bývá administrativa na nižších úrovních odlišná nebo ne zcela jednotná i v rámci jednotlivých soudobých států jako jsou zejména Malajsie, Indonésie a Barma (Myanmar).

Základní vnitřní administrativní dělení zemí jihovýchodní Asie

U každé země je třeba znát vždy počet administrativních jednotek na nejvyšší úrovni.

Vietnam: má 58 provincií a 5 samosprávných měst = municipalit. Podrobněji v samostatné sekci následující po přehledu ostatních zemí.

Singapur: od roku 2001 má 5 distriktů (mezi které se dělí i 63 ostrůvků). Distrikty: centrální, severozápadní, severní, jihozápadní, jihovýchodní. V praxi se nižší administrativa realizuje na úrovni 30 městských částí (*town*) a 34 venkovských částí (*mukim*), které i svým názvem odkazují na původní správu: jde o slovo arabského původu s významem „obec“ z doby, kdy v Indonésii, Malajsi a v Bruneji fungovala správa islámských sultanátů.

Brunej: se dělí na 4 distrikty (*daerah*) a ty se dále dělí na 38 částí *mukim* (viz výklad u Singapuru). Od západu na východ jde o tyto distrikty s počtem *mukimů*: Belait (8), Tutong (8), Brunei-Muara (17 i s hlavním městem) a nejvýchodnější od ostatních oddělený Temburong (5). Jednotka *mukim* dále řídí nejnižší úroveň vesnic (*kampung*).

Východní Timor: se dělí na 13 municipalit (distriktů), z nichž Oecusse je nejzápadnější přímořský distrikt oddělený od ostatních, tj. sdílí pozemní hranice jen s Indonésií. K distriktu hlavního města Dili zase patří druhá část: ostrůvek Timor. Distrikty se dále dělí na 64 nižších správních celků, ty na 442 vesnic (*sucos*) a ty dále na 2225 nejmenších *aldeias*.

Indonésie: dělí se na 34 provincií, ty se dále dělí na nižší správní celky: regencie (*kabupaten*) a ty se dále dělí na města (*kota*), ty dále na malé distrikty a ty dále na vesnice (*desa*) nebo městské čtvrti (*kelurahan*). Jedinou výjimkou je nejzápadnější provincie Aceh, která zachovává původní dělení na jednotky *mukim* a podjednotky *gampong*. Nižší úrovně administrativy mají řadu místních odlišností co do terminologie a funkce – jejich představitelé si ani nemusí být rovnocenní z hlediska tradiční hierarchie a rituální úcty. Co do souše je největší nejvýchodnější provincie Papua na ostrově Nová Guinea. Největší koncentrace měst a městských správních jednotek je na ostrově Jáva.

Malajsie má federální uspořádání a dělí se na 13 států a 3 zvláštní federální teritoria, kdy dvě jsou městského typu (Kuala Lumpur, Putrajaya) a jedno (Labuan) odpovídá ostrovům. Východní část na ostrově Borneo/Kalimantan má jen dva územně velké státy: východnější Sabah, západnější Sarawak a blízko jejich vzájemné hranice je federální distrikt Labuan. Zvláštností Sarawaku je, že obklopuje dvě oddělené části Sultanátu Brunej, který není součástí Malajsie. Malajsijské státy se dělí na distrikty a ty se dále dělí na *mukimy*. Sabah a Sarawak se však dělí na divize (malajsky *bahagian*). K Singapuru má nejbližší stát a bývalý sultanát Johor – osoba, která zastává post dědičného johorského sultána (nyní Ibrahim Ismail) je oficiální představitel tohoto malajsijského státu.

Filipíny: volně se nejprve dělí na 3 ostrovní oblasti (Luzon, Mindanao, Visayas). Skutečné nejvyšší administrativní jednotky však tvoří 17 regionů (*rehiyon*) včetně jedné Muslimské autonomní oblasti Bangsamoro na Mindanau. Regiony se dále dělí na 81 provincií (*lalawigan*). Provincie pak zahrnují 146 měst, 1488 samosprávných městských oblastí a 42.036 okrsků na nejnižší úrovni, kterým se říká *barangays*

Kambodža: dělí se na 25 provincií (*khaet*), z toho jednu tvoří samosprávná oblast (*reach thani*) hlavního města Phnom Penh. Provincie se dále dělí na distrikty (*srok*), ty se dále dělí na komuny (*khum*) a komuny se na nejnižší úrovni dělí na vesnice (*phum*). Málo lidnaté jsou horské provincie na severovýchodě: Ratanakiri a Mondulakiri (řídce lidnaté a podobného charakteru jsou ostatně i sousední vietnamské provincie Kontum, Gia Lai a Dák Lák).

Thajsko: dělí se na 76 provincií a dvě zvláštní oblasti na stejné úrovni: turisticky známé město Pattaya a hlavní město Bangkok (Krung Thep). Všechny provincie se dále dělí na 878 distriktů (*amphoe*) + 50 distriktů hlavního města (*ket*). Všechny distrikty se dále dělí na 7255 subdistriktů (*tambon*), které se ale v případě hlavního města jmenují *khwaeng*. Nejmenší provincie jsou v okolí hlavního města Bangkoku, jinak je dělení na provincie v případě Thajska podobně jako u Vietnamu relativně rovnoměrné.

Laos: má též relativně rovnoměrné dělení na 17 provincií (*khoueng*) a oblast hlavního města Vientiane na hranici s Thajskem. Provincie se dále dělí na jednotky, kterým se říká *muang* – ty

často odpovídají lokálnímu rozšíření jednotlivých etnik. Na nejnižší úrovni je jednotka *ban* – pokrývá přilehlé oblasti malých vesnic a jednotlivá malá města. Přes tradiční kulturní centrum v Luang Phrabangu je příznačné, že hlavní město Vientiane a dvě regionální centra v jižní části Laosu: Savannaketh a Pakse jsou u hranic s Thajskem. Zároveň všechna 4 zmíněná města (Luang Phrabang, Vientiane, Savannaketh, Pakse) leží při řece Mekong (Sisouphanthong & Taillard 2000: 17).

Barma/Myanmar: dělí se na 14 největších jednotek, z toho 7 států a 7 oblastí. Tyto celky ze značné části respektují pestré rozložení hlavních etnických skupin (současných i historických), podle kterých se i jmenují (státy Kačín, Shan, Mon, ...). Každý stát nebo oblast se dále dělí na 2 až 11 distriktů, kterých je celkem 63. Ty se pro zjednodušení dále dělí na 324 krajů okolo měst a 312 vlastních měst, na nižší úrovni se skládají z 2548 vyšších vesnických okresů, které se dále rozpadají na celkem 65.148 vesnic nebo nejmenších městských částí. Kvůli mimořádně pestré etnické variabilitě má toto uspořádání řadu výjimek, autonomních okrsků a nepravidelností.

Administrativní dělení Vietnamu – historie a pojmy:

Císař Lý Thái Tổ (1010-1028) rozdělil tehdejší území s podřízeným obyvatelstvem na 24 provincií (*lộ*), kterým vládli členové královské rodiny nebo vojenští úředníci. Později je spravovali civilní úředníci vybíraní na základě úspěchů ve státních zkouškách, ale již záhy se provincie začaly dále dělit na prefektury (*phủ*), distrikty nebo subdistrikty (*huyện*) a vesnice (*xã*). Dělení země na severní, centrální a jižní vzniklo až za dynastie Nguyễn (1802-1945) poté, co se Vietnam rozšířil až na jih do dnešních oblastí. Zatímco severní část Vietnamu spočívala pod přímou správou císařského dvora, centrální a jižní část spravovali císařští vyslanci (*tổng trấn*).

V novější době se provincie označovaly termínem *trấn*, nyní *tỉnh*. Další termíny správních jednotek od nejvyšších k nejnižším: oblast (*bộ/châu/đạo*), provincie (*tỉnh*), prefektura (*phủ*), podprefektura nebo distrikt (*quận/huyện/châu*), kanton (*tổng*), vesnice (*xã, làng*), víska (*ấp/thôn*). Francouzská koloniální administrativa zavedla přímou správu v jižním Vietnamu, kdežto severní a centrální část se změnila na protektoráty. Vesnice se označovala *xã* a obvykle platila za nejnižší administrativní jednotku, ale kvůli zvláštním účelům se občas užívala ještě nižší jednotka *ấp* např. ve Vietnamské republice (jižním Vietnamu), kde se v roce 1963 zaváděl program zakládání *strategických vesnic (ấp chiến lược)*. (Whitfield 1976: 1-7)

Vietnamské provincie a municipality se v současných atlasech seskupují do 8 sektorů – viz 2. strana přílohy v pdf (*Tập bản đồ giao thông đường bộ Việt Nam*. Hà Nội: Nhà xuất bản Tài nguyên – Môi trường và Bản đồ Việt Nam, 2011, s. 84):

- **Severozápadní sektor:** provincie Điện Biên, Hòa Bình, Lai Châu, Sơn La
- **Sektor delty Rudé řeky:** municipality Hanoi + Haiphong; dále provincie Bắc Ninh, Hà Nam, Hải Dương, Hưng Yên, Nam Định, Ninh Bình, Thái Bình, Vĩnh Phúc
- **Severovýchodní sektor:** provincie Bắc Giang, Bắc Kạn, Cao Bằng, Hà Giang, Lạng Sơn, Lào Cai, Phú Thọ, Quảng Ninh, Thái Nguyên, Tuyên Quang, Yên Bái
- **Sektor severně-centrálního pobřeží:** provincie Hà Tĩnh, Nghệ An, Quảng Bình, Quảng Trị, Thanh Hóa, Thừa Thiên-Huế
- **Sektor jižně-centrálního pobřeží:** municipalita Da Nang; provincie: Bình Định, Bình Thuận, Khánh Hòa, Ninh Thuận, Phú Yên, Quảng Nam, Quảng Ngãi
- **Sektor Centrální vrchoviny:** Đắk Lắk, Đắk Nông, Gia Lai, Kon Tum, Lâm Đồng

- **Jihovýchodní sektor:** municipalita Ho Či Minovo město/Saigon; provincie: Bà Rịa-Vũng Tàu, Bình Dương, Bình Phước, Đồng Nai, Tây Ninh
- **Sektor delty řeky Mekong:** municipalita Cần Thơ; provincie: An Giang, Bạc Liêu, Bến Tre, Cà Mau, Đồng Tháp, Hậu Giang, Kiên Giang, Long An, Sóc Trăng, Tiền Giang, Trà Vinh, Vĩnh Long

Přehled 58 současných provincií a 5 samosprávných měst ve Vietnamu od severozápadu směrem na východ a na jih:

Lai Châu, počet obyvatel: 415.300 (2014), rozloha: 9068,8 km², hl. m. **Lai Châu**
Điện Biên, počet obyvatel: 440.800 (2004), rozloha: 9560 km², hl. m. **Điện Biên Phủ**
Lào Cai, počet obyvatel: 602.300 (2008), rozloha: 6383,9 km², hl. m. **Lào Cai**, další významné město a oblast **Sa Pa**
Sơn La, počet obyvatel: 927.800 (2004), rozloha: 14.055 km², hl. m. **Sơn La**
Hà Giang, počet obyvatel: 705.100 (2008), rozloha: 7945,8 km², hl. m. **Hà Giang**
Yên Bái, počet obyvatel: 750.200 (2008), rozloha: 6899,5 km², hl. m. **Yên Bái**
Cao Bằng, počet obyvatel: 528.100 (2008), rozloha: 6724,6 km², hl. m. **Cao Bằng**
Tuyên Quang, počet obyvatel: 730.800 (2011), rozloha: 5867,3 km², hl. m. **Tuyên Quang**
Bắc Kạn/Bắc Cạn, počet obyvatel: 308.900 (2008), rozloha: 4859,4 km², hl. m. **Bắc Kạn**
Lạng Sơn, počet obyvatel: 759.000 (2008), rozloha: 8327,6 km², hl. m. **Lạng Sơn**
Phú Thọ, počet obyvatel: 1.364.700 (2008), rozloha: 3528,1 km², hl. m. **Việt Trì**
Vĩnh Phúc, počet obyvatel: 1.154.800 (2004), rozloha: 1371,4 km², hl. m. **Vĩnh Yên**
Thái Nguyên, počet obyvatel: 1.139.400 (2008), rozloha: 3534,45 km², hl. m. **Thái Nguyên**
Hà Nội (= **municipalita** a hl. m. země), počet obyvatel: 7.087.700 (2014), rozloha: 3324,5 km², pozn. součástí Hanoje je dnes dříve samostatná provincie Hà Tây, počet obyvatel: 2.500.000 (2004), rozloha: 2192,1 km², hl. m. Hà Đông)
Bắc Ninh, počet obyvatel: 1.131.200 (2014), rozloha: 822,7 km², hl. m. **Bắc Ninh**
Hải Dương, počet obyvatel: 1.698.300 (2004), rozloha: 1648,4 km², hl. m. **Hải Dương**
Bắc Giang, počet obyvatel: 1.628.400 (2008), rozloha: 3827,45 km², hl. m. **Bắc Giang**
Quảng Ninh, počet obyvatel: 1.199.400 (2014), rozloha: 6102,3 km², hl. m. **Hạ Long**
Hòa Bình, počet obyvatel: 803.300 (2004), rozloha: 4662,5 km², hl. m. **Hòa Bình**
Hưng Yên, počet obyvatel: 1.159.700 (2014), rozloha: 926 km², hl. m. **Hưng Yên**
Haiphong (= **municipalita** – samostatné správní město), počet obyvatel: 1.946.000 (2014), rozloha: 1527,4 km²
Hà Nam, počet obyvatel: 799.400 (2014), rozloha: 862 km², hl. m. **Phủ Lý**
Nam Định, počet obyvatel: 1.934.000 (2004), rozloha: 1676 km², hl. m. **Nam Định**
Thanh Hóa, počet obyvatel: 3.496.100 (2014), rozloha: 11.129,5 km², hl. m. **Thanh Hóa**
Ninh Bình, počet obyvatel: 554.700 (2004), rozloha: 1383,7 km², hl. m. **Ninh Bình**
Thái Bình, počet obyvatel: 1.780.954 (2009), rozloha: 1542 km², hl. m. **Thái Bình**
Nghệ An, počet obyvatel: 3.037.400 (2014), rozloha: 16.490 km², hl. m. **Vinh**
Hà Tĩnh, počet obyvatel: 1.255.300 (2014), rozloha: 5997,8 km², hl. m. **Hà Tĩnh**
Quảng Bình, počet obyvatel: 857.818 (2008), rozloha: 8065,8 km², hl. m. **Đồng Hới**
Quảng Trị, počet obyvatel: 616.600 (2004), rozloha: 4745,7 km², hl. m. **Đông Hà**
Thừa Thiên-Huế, počet obyvatel: 1.088.700 (2009), rozloha: 5062,6 km², hl. m. **Huế**
Đà Nẵng (= **municipalita**), počet obyvatel: 1.007.400 (2014), rozloha: 1285,4 km²
Quảng Nam, počet obyvatel: 1.471.800 (2014), rozloha: 10.438,4 km², hl. m. **Tam Kỳ**
Kon Tum, počet obyvatel: 432.900 (2009), rozloha: 9614,5 km², hl. m. **Kon Tum**
Quảng Ngãi, počet obyvatel: 1.217.159 (2009), rozloha: 5137,6 km², hl. m. **Quảng Ngãi**
Gia Lai / Gia Rai, počet obyvatel: 1.277.600 (2009), rozloha: 15.494,9 km², hl. m. **Pleiku**

Bình Định, počet obyvatel: 1.545.300 (2004), rozloha: 6025,1 km², hl. m. **Qui Nhơn**
Đắk Lắk, počet obyvatel: 1.833.300 (2014), rozloha: 13.125,4 km², hl. m. **Buôn Ma Thuột**
Phú Yên, počet obyvatel: 862.000 (2009), rozloha: 5045,3 km², hl. m. **Tuy Hòa**
Khánh Hòa, počet obyvatel: 1.156.900 (2009), rozloha: 5217,6 km², hl. m. **Nha Trang**
Đắk Nông, počet obyvatel: 571.300 (2014), rozloha: 6515,6 km², hl. m. **Gia Nghĩa**
Lâm Đồng, počet obyvatel: 1.198.800 (2007), rozloha: 9764,8 km², hl. m. **Đà Lạt**
Ninh Thuận, počet obyvatel: 565.700 (2009), rozloha: 9068,8 km², hl. m. **Phan Rang-Tháp Chàm**
Bình Phước, počet obyvatel: 932.000 (2014), rozloha: 6871,5 km², hl. m. **Đồng Xoài**
Đồng Nai, počet obyvatel: 2.838.600 (2014), rozloha: 5907,2 km², hl. m. **Biên Hòa**
Bình Thuận, počet obyvatel: 1.140.429 (2004), rozloha: 7992 km², hl. m. **Phan Thiết**
Tây Ninh, počet obyvatel: 1.104.200 (2014), rozloha: 4032,6 km², hl. m. **Tây Ninh**
Bình Dương, počet obyvatel: 1.887.000 (2014), rozloha: 2694,4 km², hl. m. **Thủ Dầu Một**
Ho Chi Minh = Thành phố Hồ Chí Minh, municipalita, stále se však užívá i původní název Sài Gòn (Saigon), počet obyvatel: 7.981.900 (2014), rozloha: 2095,5 km²
Bà Rịa-Vũng Tàu, počet obyvatel: 1.059.500 (2014), rozloha: 1989,5 km², hl. m. **Bà Rịa**
Long An, počet obyvatel: 1.477.300 (2004), rozloha: 4495,5 km², hl. m. **Tân An**
Kiên Giang, počet obyvatel: 1.634.043 (2004), rozloha: 6299 km², hl. m. **Rạch Giá**
An Giang, počet obyvatel: 2.170.100 (2004), rozloha: 3406,2 km², hl. m. **Long Xuyên**
Đồng Tháp, počet obyvatel: 1.639.400 (2004), rozloha: 3238 km², hl. m. **Cao Lãnh**
Tiền Giang, počet obyvatel: 1.635.700 (2009), rozloha: 2367 km², hl. m. **Mỹ Tho**
Cần Thơ (= municipalita), počet obyvatel: 1.237.300 (2014), rozloha: 1408,9 km²
Vĩnh Long, počet obyvatel: 1.046.390 (2014), rozloha: 1475,2 km², hl. m. **Vĩnh Long**
Bến Tre, počet obyvatel: 1.345.600 (2004), rozloha: 2321,6 km², hl. m. **Bến Tre**
Hậu Giang, počet obyvatel: 772.000 (2004), rozloha: 1608 km², hl. m. **Vị Thanh**
Trà Vinh, počet obyvatel: 1.015.800 (2004), rozloha: 2215,1 km², hl. m. **Trà Vinh**
Sóc Trăng, počet obyvatel: 1.213.400 (2004), rozloha: 3223,3 km², hl. m. **Sóc Trăng**
Bạc Liêu, počet obyvatel: 877.300 (2014), rozloha: 2468,7 km², hl. m. **Bạc Liêu**
Cà Mau, počet obyvatel: 1.232.000 (2006), rozloha: 5331 km², hl. m. **Cà Mau**

Na rozdíl od 8 zmíněných celků dělí Vũ & Taillard (1993: 86-89) Vietnam na 13 oblastí, které jsou specifické reliéfem, klimatem anebo hospodářskými souvislostmi. Kromě obou velkoměst (Hanoi, Saigon) to jsou:

Delta Rudé řeky (*Châu thổ Sông Hồng*) jako oblast, kde se koncentrují ekonomické aktivity na severu Vietnamu. Jde o provincie, které v jednom celku obklopují správní oblast Hanoje ze západu, jihu a východu (ze severu s Hanojí sousedí severovýchodní vrchovina) a na pobřeží Tonkinského zálivu zasahuje částí s nejvýznamnějšími obchodními přístavy. Jedná se o provincie: Vĩnh Phú, Hà Tây, Hòa Bình, Ninh Bình, Nam Hà, Thái Bình, Hải Hưng, Hà Bắc a Hải Phòng, do jejíž správy patří i ostrovy – největší je Cát Bà a relativně vzdálený je Bạch Long Vĩ. Hanoj se sice administrativně vyčleňuje, ale jinak sem patří též.

Severovýchodní vrchovina (*Vùng đồi Đông Bắc*) – díky sousedství s Čínou a ložiskům uhlí je relativně dobře rozvinutá. Na severu sousedí s Hanojí a obloukem vede nejdříve na sever a dále na východ, kde ji ve zbývající části lemuje hranice s ČLR a z jihu linie pobřeží Tonkinského zálivu. Od severních hor se patrně liší tím, že i v západní části (= na sever od Hanoje) má díky údolím, která se přímo propojují s nížinnou deltou Rudé řeky, přímořsky ovlivněné klima. Podle členění ze začátku 90. let ji tvoří 3 provincie: dvě vnitrozemské Bắc Thái a Lạng Sơn a

dlouhá příbřežní provincie Quảng Ninh s četnými ostrovy a skupinami ostrovů, z nichž jsou nejvýznamnější Trà Bàn a Vĩnh Thục.

Severní hory (*Vùng núi Việt Bắc*) – tato relativně ekonomicky izolovaná oblast už nesousedí přímo s Hanojí, od které ji oddělují provincie Vĩnh Phú (patří k Deltě Rudé řeky) a Bắc Thái (patří k Severovýchodní vrchovině). Podle členění z roku 1992 ji tvořily 3 provincie: jedna vnitrozemská: Tuyên Quang a dále dvě, které na severu sousedí s ČLR: v západní části Hà Giang a ve východní Cao Bằng. Její klima ovlivňují vysokohorské polohy a to, že nižší části provincie Tuyên Quang již jsou hlouběji ve vnitrozemí a obvykle do ní nezasahují vlivy přímořského podnebí.

Severozápadní hory (*Vùng núi Tây Bắc*) tvoří západní výběžek severního Vietnamu s hranicí vedoucí od západního zúžení v linii jdoucí nejprve na sever (zde na východě hraničí s Deltou Rudé řeky) a pak dále na severozápad (zde na východě sousedí se Severními horami). Na celé severní linii sousedí s ČLR. Na západě, jihu a jihozápadě sousedí s Laosem. Tvoří ji odlehlé ekonomicky izolované provincie s vyšší nadmořskou výškou a vnitrozemským, i když převážně subtropickým vlhkým klimatem. Severozápadní hory tvoří dle členění z roku 1992 čtyři provincie: jedna vnitrostátní Yên Bái a tři pohraniční. Jen na severu sousedí s Čínou provincie Lào Cai. Nejzápadnější výběžek tvoří provincie Lai Châu, která na severu sousedí s Čínou a na západě s Laosem (Vietnam má jen dvě provincie, které přímo sousedí se dvěma státy: v Severozápadních horách je to provincie Lai Châu = Čína + Laos; v Centrální vysočině je to provincie Kon Tum = Laos + Kambodža). Zbývající provincie Sơn La sousedí na své jižní části s Laosem.

Severo-střední část (*Bắc Trung Bộ*) pokrývá zúženou zónu, která má na západní straně zobákovité výběžky do Laosu a na východní straně ji tvoří střed okrouhlého pobřeží, které se chystá spolknout čínský ostrov Hainan. Vietnamská pevnina a Hainan byly dříve spojené (při ochlazování zemského povrchu se oddělily puknutím a rozestoupením dílčích částí zemské kůry). Podle administrativního členění z roku 1992 tvořily Severo-střední část tři provincie: postupně od severu na jih: Thanh Hóa má na západě menší dvojobák a na východě k ní patří ostrov Hòn Mê. Sousední provincie Nghệ An má na západě velký zobec a tím se liší od zúžené provincie Hà Tĩnh, která má naopak výběžek na pobřeží na východě.

Středo-střední část (*Trung Trung Bộ*) tvoří nejdelší spojitá část Vietnamu – je vymezena výhradně klimaticko-geografickými podmínkami pobřežního pásu, který by byl na politické mapě rozděleného Vietnamu severní čtvrtinou v severní Vietnamské demokratické republice a jižními třemi čtvrtinami v jižní Republice Vietnam. Převažující severní sekci celého pásu tvoří provincie, které vždy v celku spojují Laos na západě s pobřežím na východě. Jižní část pásu již od Laosu oddělují provincie Centrální vysočiny. Nejvíce na severu je provincie Quảng Bình s jedním z nejužších částí celé země (jen něco přes 50 km) a v její správní oblasti je i ostrov Cồn Cỏ, na jihu s ní sousedí provincie Quảng Trị, a dále Thừa Thiên Huế, která má stejně jako Quảng Bình také nejužší profil. Naopak rozšířenou část představovaly dříve spojené provincie Quảng Nam-Đà Nẵng, ke kterým patřil nejen bližší ostrov Cù Lao Chàm, ale zejména vzdálené strategické Paracelsovy ostrovy (Quần đảo Hoàng Sa). V jižnější části pásu, který již na západě nesousedí s Laosem, ale s Centrální vysočinou, pokračuje směrem od severu provincie Quảng Ngãi s ostrovem Lý Sơn, dále provincie Bình Định s ostrovem Hòn Ông Cẩn; nejj jižnější provincií je Phú Yên.

Jižně-střední část (*Nam Trung Bộ*) tvoří pobřežní pás provincií, které se vyznačují stáčením na jihozápad a na vnitrozemské straně také lemují Centrální Vysočinu. Podle dělení z roku 1992

ji tvoří tři provincie, směrem od severu je nejstrategičtější Khánh Hòa s velmi členitým pobřežím a četnými bližšími ostrovy a pak zejména se Spratlyho ostrovy (Quần đảo Trường Sa). Směrem na jih pokračují pobřežní provincie Ninh Thuận a Bình Thuận, ke které patří ostrovy Phú Quý a Hòn Hải.

Centrální vysočina (*Tây Nguyên*) je tvořena stejnojmenným pohořím, které má v severní a jižní části výrazně vyvýšené polohy. Celek je vnitrozemský a na západě sousedí v severním cípu s Laosem, v převažující jižní části pak s Kambodžou. Podle uspořádání z roku 1992 tvořily Centrální vysočinu čtyři provincie. Nejsevernější Kon Tum hraničí na západě ze severní poloviny s Laosem a z jižní s Kambodžou. Směrem na jih jsou postupně provincie Gia Lai, Đăc Lắc a Lâm Đồng.

Východní nížina (*Đồng bằng Đông Nam Bộ*) přiléhá k Saigonu a tvoří geografický předěl: v západní části má charakter rovné nížiny, zatímco na východě, respektive severovýchodě, se povrch již mírně zvedá do sousední Centrální vysočiny. Ekonomicky má velký význam s ohledem na pěstování rostlin na suché = nezaplavované půdě. Geometricky je Východní nížina kosodélník, jeho širší severní základna (a západní cíp) leží na hranici s Kambodžou. Severovýchodní sekci základny tvoří provincie Sông Bé a západní sekci provincie Tây Ninh. Jižní úzký vrchol kosodélníku tvoří naopak pobřežní linie provincie Bà Rịa – Vũng Tàu s rekreačními plážemi a také měla ve správě řadu relativně odlehlých ostrovů: Côn Đảo, Hòn Báy Cạnh, Hòn Bông Lang, Hòn Tài Lớn. Uvnitř kosodélníku se nachází provincie Đồng Nai.

Delta Mekongu (*Châu thổ sông Cửu Long*) je jako hlavní rýžoviště země specifická oblast několika provincií, které jsou protkány a zároveň rozdělovány jednotlivými rameny a kanály řek Mekong, Saigon a dalších. Oblast hraničí na severu s Kambodžou a na jihovýchodě ji tvoří vlastní deltovité ústí řeky Mekong – u samotného vyústění proto není vysoká salinita. Deltu Mekongu lze rozdělit na východní a západní část. Podle dělení z roku 1992 je ve východní části nejsevernější vnitrozemská provincie Long An, která na severu sousedí napůl s Kambodžou a z části s provincií Tây Ninh (patří k Východní nížině), na východě pak sousedí přímo se Saigonem/Ho Či Minovým městem. Směrem na jih jsou postupně provincie Tiền Giang, Bến Tre a dříve Cửu Long, která se roku 1992 rozděbila na severnější Vĩnh Long a jižnější Trà Vinh. V západní části delty jsou na severní straně při hranici s Kambodžou dvě provincie: víc na východě je Đồng Tháp a víc na západě An Giang. V jižní části se dřívější provincie Hậu Giang rozděbila na dvě: vnitrozemskou provincii správního města Cần Thơ a pobřežní provincii Sóc Trăng. Ostrovní pás uprostřed řeky se patrně mění vlivem každoročně naplavovaných sedimentů.

Západní nížinu (*Đồng bằng Tây Nam Bộ*) tvoří dle dělení z roku 1992 jen dvě provincie a velké množství ostrovů. Pokrývají ji hlavně kyselé a slané půdy, které nejsou nejideálnější k zemědělství, proto dominuje rybolov. Severnější provincie Kiên Giang sousedí na severu s Kambodžou a vedle ostrova Phú Quốc k ní patří např. souostroví Kiên Hải, Thổ Chu a Hòn Nhạn. K jižnější velké provincii Minh Hải na samotném cípu Indočínského poloostrova patří ostrovy Hòn Khoai a Hòn Đá Lẻ.

Vũ & Taillard (1993: 86) uvádí, že toto členění na 13 celků (včetně Hanoje a Saigonu) není definitivní a ani jediné možné, protože nejtradičtější dělení zavedené po dobytí delty řeky Mekong na konci 18. století rozlišovalo jen severní, střední a jižní část. Autoři zavedli vlastní členění proto, že se žádné jiné vhodnější členění, které by respektovalo různé klimatické zóny, dosud oficiálně nezavedlo. Různé oblasti tak často sdílí řadu společných rysů (např. střední Vietnam a Severovýchodní vrchovina) nebo naopak některé provincie vybočují (např. Quảng

Ninh je současně přímořská, ale s významnou těžbou uhlí). Také provincie severo-středního a jiho-středního Vietnamu mají často přechodný ráz. Severní část Centrální vysočiny patří ekonomicky k Đà Nẵngu a provincii Quảng Nam, naopak jižní část je v ekonomické spádové oblasti Saigonu. Na jihu se výrazněji liší vnitrozemské provincie od přímořských.

Literatura:

- Sisouphanthong, Bounthavy & Taillard, Christian. 2000. *Atlas of Laos. The Spatial Structures of Economic and Social Development of the Lao People's Democratic Republic*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Tập bản đồ giao thông đường bộ Việt Nam*. Hà Nội: Nhà xuất bản Tài nguyên – Môi trường và Bản đồ Việt Nam, 2011.
- Tập bản đồ hành chính Việt Nam. Administrative Atlas*. Hà Nội: Nhà xuất bản Tài nguyên – Môi trường và Bản đồ Việt Nam, 2013.
- Thongchai, Winichakul. 1994. *Siam mapped. A History of the Geo-Body of a Nation*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Vũ Tự Lập & Taillard, Christian. 1993. *Atlas du Viêt-Nam / Atlas Việt Nam / An Atlas of Vietnam*. Montpellier – Paris: RECLUS – La Documentation Française.
- Whitfield, Danny J. 1976. *Historical and Cultural Dictionary of Vietnam*. Metuchen: Scarecrow Press.

5. Nerostné suroviny Vietnamu a zemí jihovýchodní Asie

1) Ve **Vietnamu** se nerostné suroviny nacházejí hlavně na severu. Bohaté zdroje vápence z krasových útvarů v deltě Rudé řeky jsou zdrojem pro výrobu cementu, oblast Bắc Thái má ložiska železné rudy, v okrajových provinciích thajskojazyčných etnik je grafit a dále různé kovy, polokovy a jejich sloučeniny: měď, baryt (síran barnatý = BaSO₄), apatit (jako základ fosforu a fosfátových hnojiv), zlato, cín, křemenec, dolomit; bauxit se ale nachází i v jižní části Vietnamu, kde se těží i písek a zavodněné nížiny delty Mekongu jsou zdrojem rašeliny. Hlavní ložiska uhlí jsou v severovýchodní vrchovině, tedy poblíž delty Rudé řeky v provincii Quảng Ninh, hlavní ložiska ropy jsou naopak na jihu u Ho Či Minova města, přesněji u Vũng Tàu, kam se sváží ke zpracování ropa z okolí ostrova Côn Đảo. Těžba a produkce ropy začala ve větší míře až v devadesátých letech vesměs ve spolupráci se zahraničními těžařskými společnostmi. Strategicky významné Spratleyho + Paracelsovy ostrovy jsou důležité nejen polohou, ale významnou těžbou fosfátů v podmořském dně – tato bohatá ložiska jsou jedním z důvodů sporů o tyto ostrovy.

V severní části Vietnamu se těží i kámen a břidlice, v přímořských oblastech i okolo zátoky Halong: antracit, lignit (hnědé uhlí), kaolín, křemičité písky, antimon, rtuť.

V jižní části země se navíc těží žula, molybden a sůl z moře.

V centrálním Vietnamu se navíc těží drahokamy, hnědé uhlí a jíl (Lam Dong); olovo, granit a fosfor (Daklak); bauxit, zlato a stavební materiály jako bazalt a granit včetně písků těžených z řek (Gia Lai), mangan, zlato a drahokamy (Kon Tum), uhlí, grafit a kaolín (Quang Nam a Quang Ngai), bikarbonáty a minerální písky, oxid titaničitý (TiO₂) v provincii Binh Thuan. Řada minerálů včetně hliníku se přirozeně uvolňuje z půdních ložisek do podzemních vod, koncentrace iontů hliníku a jiných kovů se ale nyní rapidně zvyšuje kvůli průmyslové výrobě, nadužívání hnojiv a nadměrnému znečištění.

2) Hlavní nerostné suroviny v ostatních zemích jihovýchodní Asie

Poznámka: ve většině případů se nerostné suroviny těží ve spolupráci se zahraničními společnostmi.

Filipíny: významná těba probíhá u zlata a železné rudy (Luzon, Mindanao), stříbra, chromu (Luzon, ostrov Dinagat); Filipíny mají asi světově největší zásoby mědi a palladia, dále těží nikl, molybden, mangan, pyrit, černé uhlí (Cebu), asphalt + ropu, mramor

Indonésie: nejvýznamnější je ropa a zemní plyn (Sumatra + Západní Irian), cín (ložiska na ostrovech u Malajského poloostrova), nikl (Sulawesi), bauxit (Riau), černé uhlí (Sumatra), mangan (Java + Kalimantan), sůl (Madura), měď, drahé kovy a drahokamy, síra, jód, asphalt, kaolín

Kambodža: železná ruda, zlato, sůl, vápenec, ropa a zemní plyn

Laos: zlato, měď, stříbro, olovo, cín, bauxit, zinek, železná ruda, ropa, zemní plyn, uhlí, sůl

Malajsie: cín a železná ruda, bauxit, ropa, zlato, wolfram, granit, vápenec, měď a v menším množství další minerální látky: titan, zirkonium. Z nekovových látek kaolín.

Thajsko: hnědé uhlí, ropa, zemní plyn, cín, wolfram, železná ruda, sůl

Brunej: ropa a zemní plyn

Východní Timor: ropa a zemní plyn, mramor

Singapur: ropa a minerály na dně moře, cín. Singapur ve velkém kupoval a dovážel písek za účelem rozšiřování souše, řada zemí proto vývoz písku do Singapuru zakázala.

Zdroje:

Economic Potentials 1998 = *Tiềm năng kinh tế Tây Nguyên & duyên hải Miền Trung. Economic Potentials of the Western Plateau and the Central Coast*. Ed. Trung tâm nghiên cứu & tư vấn về tiêu dùng = Centre for Study and Consultation of Consumerism (CESCON). Hà Nội: Nhà xuất bản Thống kê.

Forbes, Vivian Louis. 2014. *Indonesia's Delimited Maritime Boundaries*. Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer.

Henderson, John W. et al. 1970. *Area Handbook for Malaysia*. Washington D.C.: The American University & U.S. Government Printing Office.

Jankovec, Miloslav et al. 1964. *Zadní Indie a Indonésie* (Soubor map „poznáváme svět“). Praha: Ústřední správa geodézie a kartografie.

Klíma, Jan. 2003. *Východní Timor*. Praha: Libri.

Le Ba Thao. 2017. *Vietnam. The Country and its geographical regions*. Hanoi: The gioi publishers.

Nguyen Viet Ky & Bui Trong Vinh et al. 2014. Source of aluminum in Pleistocene aquifer in Ben Cat and Thuan An Binh Duong Province. In: *ASEAN++ 2014: Moving Forward – The 8th International Conference on Earth Resources Technology (ICERT 2014), Vung Tau – Viet Nam. October 23rd, 2014*. Ho Chi Minh City: Vietnam National University – Ho Chi Minh City, University of Technology, Faculty of Geology and Petroleum Engineering, 2014, 45-53.

Parker, Edward. 2005. *Vietnam*. London: Evans Brothers.

Sisouphanthong, Bounthavy & Taillard, Christian. 2000. *Atlas of Laos. The Spatial Structures of Economic and Social Development of the Lao People's Democratic Republic*. Chiang Mai: Silkworm Books.

Trần Văn Trị et al. 2003. Di sản thế giới Vịnh Hạ Long: những giá trị nổi bật về địa chất. The Hạ Long Bay World Heritage: Outstanding geological values. *Tạp chí địa chất*. Loạt A. Số 277, 7-8/2003. Hà Nội: Cục địa chất và khoáng sản Việt Nam. 6-20.

Vũ Tự Lập & Taillard, Christian. 1993. *Atlas du Viêt-Nam / Atlas Viêt Nam / An Atlas of Vietnam*. Montpellier – Paris: RECLUS – La Documentation Française.

6. Flóra a zemědělské plodiny Vietnamu a jihovýchodní Asie

Úvodní souhrn

Hlavní rostlinné bohatství jihovýchodní Asie tvoří nejrůznější typy lesů – k nejvyšším patří dipterokarpové pralesní porosty s několika patry a velkou pestrostí druhů (populárně např. Nožina 2006: 74-86). Ve Vietnamu jsou specifické různé druhy orchidejí, cypřišů, mangrovové porosty, endemické lesní druhy. Velký význam měly vždy léčivé rostliny. Přestože Vietnamci

v historii převzali čínské tradiční lékařství, vyvinula se i druhá domácí jižní tradice, protože flóra Vietnamu se liší. Mezi nejběžnější léčivky Vietnamců patří máta, zázvor, oregano, citronová tráva (voňatka citronová), lokvát japonský, chřest kočínčinský, perila křovitá, *brucea javanica*, *elsholtzia ciliata*, *ocimum gratissimum*, *chrysanthemum indicum* a další (Nguyễn Văn Đản 2016). Flóra se nicméně neomezuje na souš. Velký hospodářský význam mají mořské řasy (např. Phạm-Hoàng Hộ 1969).

Rozložení nejvýznamnější rostlinné produkce dle specifických oblastí Vietnamu

- *Na severu* mimo vlastní deltu Rudé řeky patří k nejvýznamnějším produktům: skořice, čaj, tabák, subtropická rýže, tapioca, bambus.
- *Ve vlastní deltě Rudé řeky* jde o: rýži, podzemnici olejnou, fazole, sójové boby, cukrovou třtinu, jutu a houby.
- *V úzkém pásu středoseverního Vietnamu* jsou nejvýznamnější: podzemnice olejná, sezam, káva, pepř, skořice a rýže.
- *Ve středojižní zóně* jsou nejvýznamnější: cukrová třtina, oříšky kešu, bavlna, sladké brambory, pepř, podzemnice olejná a rýže.
- *Ve vnitrozemské Centrální vysočině* převládají: káva, kaučukovník, čaj, hedvábí, ženšen, artyčok, kukuřice a tapioca/maniok.

Zbývající část jižního Vietnamu se dle produkce dělí na dvě zóny:

- *na severu a východě od Ho Či Minova města* (+ ostrov Phú Quoc) se pěstují kaučukovníky, káva, pepř, podzemnice olejná, sójové boby, cukrová třtina, kukuřice, tapioca a houby. Konečně
- *na jih a západ od Ho Či Minova města* převládá pěstování rýže, kokosových palm, sójových bobů a cukrové třtiny (Nguyễn Đức Triêu & Vũ Tuyên Hoàng 2001: 50).

Výběrový přehled flóry v ostatních zemích jihovýchodní Asie (zde bez rýže – je všude)

Filipíny: velké bohatství rostlin, díky rozsáhlému pobřeží důležité mangrovové porosty, bambus, banány, kokos, cukrová třtina, kukuřice, kopra, tabák, manilské konopí (abaka), maniok, ramie, ananas, citrusy, batáty, jamy, káva, kakao, kaučuk, kapok.

Indonésie: ještě bohatší systémy lesů o mnoha patrech, fíky, chlebovníky, kapradí, bambusy, liány, palmy, na pobřeží mangrove; rýže, kukuřice, batáty, jamy, maniok, olejová a kokosová palma, kopra, soja, podzemnice, kaučuk, káva, čaj, chinin, kapok, koření (muškát, pepř, vanilka), vláknenné rostliny: sisal, kantala, abaka, ramie.

Kambodža: kukuřice, batáty, jamy, maniok, podzemnice, luštěniny, batáty, jamy, maniok, citrusy, kaučuk, bavlna, juta, pepř.

Laos: kukuřice, tabák, podzemnice, bavlna, káva, cenná dřeva.

Malajsie: pralesy o několika patrech, bambus, rododendrony, mangrove; kaučuk, kokosová palma, olejová palma, ananas, banán, pepř, čaj, batáty, jamy, kukuřice.

Thajsko: lesy s vzácnými dřevy, bambus, mangrove, palmy, banánovník, fíky, pepřovník. Rýže, podzemnice, kukuřice, tabák, kaučuk, cukrová třtina, maniok, banány, ananasy, batáty, jamy, kávovník.

Brunej: tropické deštné lesy s vzácnými dřevy, mangrove; rýže, ságová palma, kokos, kaučuk.

Východní Timor: lesy a savany s agresivní 2 metry vysokou trávou alang-alang (*imperata cylindrica*); rýže, kokosová a ságová palma, kopra, tabák, kukuřice, banánovník, kaučukovník.

Singapur: původně téměř neobývaný ostrov s tropickým deštným lesem a orchidejemi – nyní zbývá asi jen 5 % původního lesa – ostatek ustoupil zástavbě a zemědělství, které bylo při postupném засídlení obdobné Malajsi.

Interakce původní flóry a činnosti člověka v JV Asii (hl. těžba dřeva, pěstitelství)

Ze zemí jihovýchodní Asie je Vietnam čtvrtý v pořadí co do míry obdělávané půdy. První bylo k začátku 90. let Thajsko (50 %), druhé Filipíny (41 %), třetí Indonésie (31 %), čtvrtý Vietnam (20 %) a až pak postupně Malajsie, Myanmar s Kambodžou; nejméně obdělávané půdy mají z odlišných příčin Laos (hory, chudé půdy), Singapur (zástavba) a Brunej.

Pěstitelství je ve Vietnamu z domácího hlediska naddimenzované na úkor chovu zvířat na maso, kdy dochází ke snaze o kompenzaci navýšením rybolovu v přímořských oblastech a chovu skotu v horských lokalitách. V zemědělství ve Vietnamu dominuje více jih s převahou pěstování rýže na export a technických plodin. V roce 1990 se Vietnam stal třetím nejvýznamnějším světovým exportérem rýže. V souvislosti s reformami a rozvojem hospodářství se rýže stala klíčovou plodinou, která často vytlačovala technické plodiny ty se navíc zprvu nadměrně vyvážely jako platba za pomoc jiných socialistických států (Vũ Tụ Lập & Taillard 1993: 41-43, 178). V chudé Centrální vysočině se národnostní menšiny žijí stěhovavým obděláváním půdy na vypálených porostech. Sumární ekonomické údaje se zde zprvu zlepšily podporou zavádění kávovníku a cukrové třtiny, s tím však přišli vnitřní přistěhovalci vietnamského původu, kteří se touto prací žijí přednostně, tj. postavení minority se nezlepšilo. Všechny sociální indikátory jsou zde v rámci Vietnamu horší, současně ale lepší než v sousedních lokalitách Laosu a Kambodže (Hook & Novak & Johnston 2003: 18-19).

Špatně je na tom Vietnam se zalesněním svého území – podobně jako Thajsko a Filipíny, kde se příliš těžilo. Přitom les původně pokrýval prakticky celé území dnešního Vietnamu a stále pokračuje deforestace (*Mekong River Commission. 2003*, p. 23-28). V míře území byla začátkem 90. let podle oficiálních údajů nejzalesněnější Kambodža (75,7 %), ale tento údaj považují autoři za nesprávný a proto největší zásobárnu lesů v jihovýchodní Asii mají Malajsie s Indonésií (55,5 až 62,6 %) (Vũ & Taillard 1993: 70-71). Pro Vietnam přitom platí v daleko větší míře to, co pro ostatní země JV Asie: přes rostoucí povědomí o nutnosti aktivní ochrany přírody, se nadále poškozují biotopy rostlin a divoké zvěře (Whitten et al. 2000: xvii-xxiii). Kontinentální poloha Vietnamu problémy umocňuje včetně důsledků válek, chemického bombardování, chudoby země jako takové, která pak nemůže přijmout efektivní opatření. Ekologie celé kontinentální JV Asie se vyvíjela v druhé polovině 20. století katastroficky nejen kvůli válce. Například podle výzkumu dotovaného Světovou bankou mezi lety 1969-1997 ztratila Kambodža třetinu lesního porostu (Osborne 2000: 1). Po znovuotevření hranic s Čínou a odeznění konfliktu z roku 1979 zejména od začátku 90. let ve Vietnamu narůstá pašování a černý trh s divokou faunou a flórou, která má původ dominantně ve Vietnamu, ale i v Laosu a Kambodži, a přes Hanoj a čínskou hranici je přeprodávána dál do ČLR, Japonska, Jižní Koreje, do Hongkongu a na Taiwan (Sterling et al. 2006: 315-335).

Přesto se objevují případy pozitivního vývoje. Některé mangrovové pralesy v jihozápadním Vietnamu v deltě Mekongu byly poškozeny během obou indočínských válek, kdy zde našly zázemí Viet Minh i Vietkong. Chemické bombardování zde vážně narušilo ekologickou rovnováhu a chemikálie na mnoha místech vyhubily nejen stromy, ale i vzácnou faunu. Naštěstí od druhé poloviny sedmdesátých let se chemikálie rozkládají, snižuje se jejich toxicita a lesní porost se začal obnovovat. V roce 2002 sice došlo k silnému požáru, který zničil asi 4000 hektarů porostu, ale po požáru se les plně obnovuje poměrně rychle bez drastických dopadů na ekosystém. Po všech škodách zde vietnamská vláda vyhlásila roku 2002 národní park U Minh Thượng (Parker 2005: 13).

Pěstování rýže:

Rýže se ve Vietnamu pěstuje čtyřmi způsoby podle několika geografických faktorů.

1) Nejvýznamnější tzv. sezónní rýže se pěstuje jen v době dešťů (od června do listopadu) ve vyšších a sušších oblastech, tj. v horách na severu podél hranice s Čínou a Laosem, dále v Centrální vysočině při hranici s Kambodžou. Tento typ se specificky využívá i zcela na jihu v provincii Minh Hải, kde je část roku půda zasolená vodou z moře a jen větší přísun vody po deštích snižuje salinitu na úroveň, která umožní vzrůst sazenic.

2) kromě hlavní sklizně z doby dešťů se pěstuje i druhá chudší sklizeň v suchém zimním a jarním období v deltě Rudé řeky a v provincii Thanh Hóa.

3) V dlouhé zóně Centrálního Vietnamu a v části delty Mekongu se od dubna do září pěstuje letně-podzemní rýže, která stihne vyrůst rychle, není proto tolik vystavena působení tajfunů nebo povodní.

4) Nížiny, které obklopují deltu Mekongu na západě a na východě, umožňují pěstování rýže po celý rok, i když i zde je nejvýznamnější pěstování v době dešťů, kdy není třeba zavlažovat (Vũ Tụ Lập & Taillard 1993: 160).

Po válce a na začátku reformy měl Vietnam největší růst produkce rýže z významných pěstivelských zemí – v tunách na hektar (IPSV: 43):

země	1991	1992	1993	1994
Indonésie	4,35	4,49	4,38	4,42
Vietnam	3,11	3,33	3,48	3,56
Filipíny	2,82	2,81	2,76	3,03
Thajsko	2,05	1,96	2,13	2,11

Produkce rýžovišť v jihovýchodní Asii na začátku 21. století podle zemí v tisíci tunách (podle Světové banky – World Development Indicators Database in: SDSEP: 77):

	2000		2005		2009	
	produkce	pořadí	produkce	pořadí	produkce	pořadí
celý svět	599355,6		634392,2		685240,5	
JV Asie	545546,6		574110,5		618238,9	
Brunej	0,3	10	0,9	10	1,4	10
Kambodža	4026,1	6	5986,2	6	7586,0	6
V. Timor	51,0	9	58,9	9	120,8	9
Indonésie	51898,0	1	54151,1	1	64398,9	1
Laos	2201,7	7	2568,0	7	3144,8	7
Malajsie	2140,8	8	2314,0	8	2510,0	8
Myanmar	21323,9	4	27683,0	4	32682,0	3
Filipíny	12389,4	5	14603,0	5	16266,4	5
Singapur	-	-	-	-	-	-
Thajsko	25844,0	3	30291,9	3	31462,9	4
Vietnam	32529,5	2	35832,9	2	38950,2	2

Kaučuk, káva a struktura pěstivelských zemí v ostrovní části JV Asie

Kaučukovník brazilský se do Vietnamu dostal přes Velkou Británii (Kew Gardens), Srí Lanku a Singapur, z části také z indonéské Batávie. Ve Vietnamu se kaučukovník začal pěstovat až na začátku 20. století. Stejně pozdě se do Vietnamu dostává kávovník, ačkoli na Jávě se pěstuje už v 18. století. Kávy se však nepěstovalo mnoho a k většímu rozvoji došlo až s postupným získáváním nezávislosti kvůli efektivnějším soukromým iniciativám a využívání vhodnějších odrůd. Krátkodobá masivní produkce na přelomu 20. a 21. století z Vietnamu začala dělat v pěstování kávy velmoc. Masivní levná produkce se však v globální konkurenci a po pádu cen neukázala jako rentabilní a od začátku 20. století dochází k útlumu (Sterling et al. 2006: 34-36). Do Vietnamu se cílené pěstování kaučukovníku rozšířil, respektive převzalo z indonéské Batávie, kde ho Holanďané zavedli a dosahovali slušných zisků; ovšem hlavními pěstiteli byly původně britské kolonie: v roce 1910 se kaučukovník pěstoval v Malajsii na rozloze 145.141 hektarů, na Ceylonu na ploše 96 tisíc hektarů a holandská Indonésie byla se 75 tisíci (přesně 75.200) hektary na třetím místě (Đặng Văn Vinh 2000: 46). S koncem vrcholného koloniálního období na konci druhé světové války se Kaučuk jako ve Vietnamu nepůvodní plodina dostal na ústup.

Případový přehled: využití půdy v Malajsii 1966-1967 (Henderson et al. 1970: 402-403):

Plodiny (čísla: tisíce akrů)	Západní Malajsie	Sabah	Sarawak	celkem
kaučukovník	4.342	259	303	4.904
olejová palma	335	57	---	392
rýže	904	96	277	1.277
jiné hlavní potravinové plodiny (ságo, sladké brambory, luštěniny, melouny a cukrová třtina)	112	9	36	157
káva a čaj	30	9	---	39
kokosové palmy	506	105	89	700
zelenina	29	---	---	29
ovoce	244	9	---	253
pepř	2	---	7	9
jiná koření	68	---	---	68
jiné plodiny	3	5	---	8
celkem	6.575	549	712	7.836
Obdělávaná půda (míle ²)	10.273	858	1.113	12.244
Lesy (míle ²)	31.280	23.350	35.275	89.905
Jiná půda (míle ²)	9.147	5.180	11.954	26.281
Půda celkem (míle ²)	50.700	29.388	48.342	128.430

Literatura:

- Đặng Văn Vinh. 2000. *100 năm cao su ở Việt Nam*. TP. Hồ Chí Minh: Nhà xuất bản Nông nghiệp.
- Henderson, John W. et al. 1970. *Area Handbook for Malaysia*. Washington D.C.: The American University & U.S. Government Printing Office.
- IPSV = *Động thái và thực trạng kinh tế - xã hội Việt Nam qua 10 năm đổi mới (1986-1995). Impetus and present situation of Vietnam Society and Economy after ten years of Doi Moi*. Ed. Tổng cục thống kê/General Statistical Office. Hà Nội: Nhà xuất bản Thống kê/Statistical Publishing House.

- Jankovec, Miloslav et al. 1964. *Zadní Indie a Indonésie* (Soubor map „poznáváme svět“). Praha: Ústřední správa geodézie a kartografie.
- Mekong River Commission. State of the Basin Report: 2003*. Ed. Ann Bishop et al. Phnom Penh: Mekong River Commission.
- Nguyễn Đức Triều & Vũ Tuyên Hoàng (eds.). 2001. *Nông dân, nông nghiệp và nông thôn Việt Nam*. Hà Nội: Nhà xuất bản Nông nghiệp.
- Nguyễn Văn Đán. 2016. 35 Medicinal plants. In: *Vietnamese Traditional medicine*. Kol. autorů Hà Nội: Thế Giới Publishers, 50-104.
- Nožina, Miroslav. 2006. *Koza, která žere hady*. Brno: Jota.
- Osborne, Milton. 2000. *The Mekong. Turbulent past, uncertain future*. New York: Atlantic Monthly Press.
- Parker, Edward. 2005. *Vietnam*. London: Evans Brothers.
- Phạm-Hoàng Hộ. 1969. *Rong biển Việt Nam. Marine algae of South Vietnam*. Saigon: Trung-tâm học-liệu xuất-bản.
- SDSEP = *Số liệu thống kê vị thế kinh tế - xã hội 63 tỉnh, thành phố Việt Nam (xếp hạng các chỉ tiêu kinh tế - xã hội)*. *Statistical data on socio-economic positions of 63 provinces and cities in Vietnam (ranks of socio-economic indicators)*. Ed. Hội thống kê Việt Nam/Vietnam Statistical Association. Hà Nội: Nhà xuất bản Thống kê, 2011.
- Sterling, E. J. et al. 2006. *Vietnam. A Natural History*. New Haven-London: Yale University Press.
- Vũ Tự Lập & Taillard, Christian. 1993. *Atlas du Việt-Nam / Atlas Việt Nam / An Atlas of Vietnam*. Montpellier – Paris: RECLUS – La Documentation Française.
- Whitten, Tony et al. 2000. *The Ecology of Sumatra. The Ecology of Indonesia Series, Vol. I*. Singapore: Periplus Editions.

7. Fauna, chov domácích zvířat a rybolov Vietnamu a jihovýchodní Asie

Úvodní souhrn – chovná fauna, slon, tygr, stav přírodního prostředí

Ve všech zemích jihovýchodní Asie se chovají obvyklá domácí zvířata: menší plemena vepřů, vodní buvol, drůbež, skot. Kromě Laosu se z vodní fauny všude chovají i menší druhy mořských ryb a krevety. Malé druhy sladkovodních ryb se však chovají po dobu zatopení rýžovišť i v Laosu. Tato chovná zvířata nejsou dále zmiňována. Poznámka: rybolov a krevetí farmy jsou zvlášť zahrnuty jako příslušný hospodářský sektor až do kurzu k ekonomice Vietnamu a jihovýchodní Asie.

Zvláštní specifika: na rozdíl od Indie není v jihovýchodní Asii kráva posvátné zvíře. Slon jako hospodářské a kulturně významné zvíře se v JV Asii nejlépe, ale využívá k práci a po úmrtí pohřbívá. Při modernizaci je slon nevyhnutelně nahrazován motorovými stroji, přestože je ekologičtější.

Drobné zvířectvo se v mnoha zemích zavírá do prostoru pod podlahu domů na kůlech. Takto se obyvatelstvo chrání před útoky tygrů, kteří přednostně zadávají dobytek. Člověk má v krvi více soli než jiná zvířata a slanější maso velcí predátoři (tygr, medvěd) po ochutnání vyhledávají. Jihovýchodní Asie, Indie a východní pobřeží Číny přes Koreu až po Sibiř zůstaly na začátku 20. století jednou z mála souvislých oblastí na světě, kde tygr nebyl vyhuben. I proto má většina druhových jmen tygra v češtině místní název: jihočínský, ussurijský, turanský, indický, indočínský, malajský, sumatránský, jávský, balijský. Do konce 20. století se však stavy tygrů zredukovaly na malé populační ostrůvky (Mareš 2013: 7-12).

Všechny země jihovýchodní Asie mají mnoho zvířat zapsáno v Červeném seznamu ohrožených druhů a jejich počet se neustále zvyšuje v souvislosti s masivní těžbou dřeva a zánikem jejich přirozeného prostředí: pralesů. Příklady: orangutani, cibetky, kočkovité šelmy, malé druhy antilop na ostrovech a v lesích, pralesní stromové opice a opičky jako kahau nosatý, giboni, nebo velká zvířata jako divoký slon, nosorožec, tapír, langur. Jiné ohrožené druhy souvisí s nadměrným rybolovem nebo znečištěním řek, jedná se o několik druhů velryb, sladkovodní delfini (Weightman 2011: 50-53).

Fauna JV Asie je využívána jako zdroj řady produktů, ne jen masa. V tradiční medicíně se například vedle plazů (vysušených a drcených na prášek nebo naložených v celku v lihu) konzumují ptačí hnízda, která se vyrábí ze slin vlaštovky druhu *Collocalia germani* a obsahují specifické enzymy a proteiny.

Poznámky k fauně jednotlivých zemí

Ve Vietnamu se bohatství fauny omezuje hlavně na lesy, kde se zvířata hůř loví. Příklady nejohroženějších druhů: saola (*Pseudoryx nghetinhensis*), muntžak (*Muntiacus vuquangensis*), dva druhy malých nosorožců, dva druhy medvědů (ušatý a malajský), více druhů gibbonů, z vodních druhů je kriticky ohrožený např. sumec *pangas velký*, který se pro chutné maso loví nejvíce v řece Mekong i proto, že dorůstá až 3 metry. Ve Vietnamu dále žije i ohrožený vodní savec příbuzný kapustňákům: *dugong indický*, dále delfin *Neophocaena phocoenoides*. Biodiverzitu ve Vietnamu poškozují invazivní druhy rostlin a živočichů, které unikly z chovů do volné přírody jako např. jedlý plž *Pomacea canaliculata*, který je i jedním z nejhorších škůdců v Evropě – přitom byl zavlečen z Jižní Ameriky a ve Vietnamu již téměř vytlačil domácí druh *Pila sculata* (Sterling et al. 2006).

Barma a Laos: mají poměrně dobře zachované přírodní bohatství, protože koloniální systémy a následné konflikty dlouho brzdily rozvoj hospodářství a s tím spojenou těžbu dřeva. V obou zemích je zachováno mnoho set druhů od každého typu živočichů. K ohroženým patří třeba velké druhy ptáků (ibis, čáповití)

Filipíny: vzhledem k ostrovnímu charakteru se na Filipínách nevyskytuje mnoho druhů větších savců, převažují měkkýši, hlodavci, ptactvo, menší dravci a hmyz. Z důležitého rybolovu byly díky mezinárodním úmluvám alespoň dočasně v roce 1997 vyňaty ohrožené velryby a velcí kytovci (Acebes 2014: 84-90).

Malajsie, Indonésie, Brunej, Východní Timor: všechny tyto země sdílí podobné systémy biotopů, mají mimořádně mnoho druhů všech typů zvířat včetně velkých primátů jako jsou orangutani, kahau nosatý, ohrožení dravci. V mořích jsou významné korálové útesy – jejich ekosystém poškozují znečištění, růst teploty vody a fyzické poškozování při nadměrném rybolovu, který se místy provozoval i pomocí jedu a výbušnin.

Kambodža: více druhů ryb každoročně migruje z oceánu vnitrozemských řek a zvláště do jezera Tonlé Sap, aby se zde vytřely, proto je zde významný rybolov. Tah ryb do sladkovodních řek je znám i ve Vietnamu a po celém světě.

Thajsko: je původní domovina několika druhů domestikovaných zvířat: vodní buvol, kur, páv. **Singapur:** původní fauna zůstává na zbytku plochy původního lesa v chráněných parcích, kde žijí menší zvířata (opice, netopýři, ptactvo, plazi).

Literatura:

- Acebes, Jo Marie V. 2014. A History of Whaling in the Philippines: A Glimpse of the Past and Current Distribution of Whales. In: Christensen, J. & Tull, Malcolm (eds.). *Historical Perspectives of Fisheries Exploitation in the Indo-Pacific*. Dordrecht – Heidelberg – New York – London: Springer, 83-105.
- Jankovec, M. et al. 1964. *Zadní Indie a Indonésie*. Praha: Ústřední správa geodézie a kartografie.
- Mareš, J. 2013. *V říši tygra*. Praha: Motto.
- Sterling, E. J. et al. 2006. *Vietnam. A Natural History*. New Haven-London: Yale University Press.
- Weightman, Barbara A. 2011. *Dragons and Tigers. A Geography of South, East and Southeast Asia*. Danvers: John Wiley & Sons.

8. Regionální geografie: hory a vnitrozemí severního Vietnamu, Barmy, Thajska a Laosu

Topografická a klimatická specifika:

Masiv Hoàng Liên Sơn s nejvyšší horou Indočíny a Vietnamu: Fansipan / Phan Xi Păng (3147 m n.m.) tvoří okrajový výběžek Himálaje. Hoàng Liên Sơn z východní strany obtéká Rudá řeka a ze západní strany Černá řeka. V horách na severu Vietnamu se střídá zima/léto či chladnější a teplejší období. Ač ve vnitrozemí, tyto vyšší oblasti netrpí suchem, protože horstvo na pomezí Číny a jihovýchodní Asie stáhne zbytky vzdušné vlhkosti i ze suššího vzduchu, tj. i v zimě prší, přitom jen přes 200 km vzdálená Hanoj (poměrově vzdálenost Praha-Brno) už má skoro 6 převážně suchých měsíců. Přes relativní vlhkost a zelený porost nejsou hory jihovýchodní Asie vhodné pro zemědělství kvůli nemožnosti efektivního zavlažování a chudým půdám – eroze splavuje živiny a minerální spráš z hor do nížin. Populační tlak na obdělávatelnou půdu je proto v řídcích osídlených horách stejně velký jako v zalidněných nížinách. Na chudých horských půdách sice rostou lesy, ty se však ve Vietnamu kácí a vypalují s rychlostí až 200 000 hektarů ročně pro topivo a dřevařský průmysl; půda se pak vypaluje pro stěhovavé obdělávání. Příliš vysoká nadmořská výška Himálaje v Barmě je pro zemědělskou vegetaci zcela nevhodná (Sterling et al. 2006: 160-165, Lê Bá Thảo 2017: 369).

Ostatní hlavní horské masivy kontinentální jihovýchodní Asie:

Vietnam: po masivu Hoàng Liên Sơn je 2) hlavní pohoří v severním cípu: **Việt Bắc**, s vrcholem Tay Noc Linh (2419 m n.m.) a 3) **Annamské pohoří / Trường Sơn** ve Vietnamu s vrcholem Ngọc Linh (2598 m n.m.)

Laos: **Annamské pohoří**, vrchol Phou Bia (2819 m n.m.) je i nejvyšší horou Laosu.

Thajsko: nejvyšší vrcholy má provincie Chiang Mai, kde se stýkají dva masivy **Thanon Thong Chai** s vrcholem Doi Inthanon (2565 m n.m.) a **Daen Lao** s vrcholem Doi Pha Hom Pok (2285 m n.m.)

Myanmar: na severu do Barmy zasahuje **Himálaj**, má proto 18 vrcholů nad 5 tisíc metrů nad mořem, nejvyšší: Hkakabo Razi = 5881 m n.m.

Populace:

Styčná zóna severní Barmy, Thajska, Laosu, Vietnamu a Číny (Yunnan, Guangxi) se vyznačuje relativně podobnou etnickou pestrostí. Velká členitost terénu a odlehlost od hlavních populačních center snižuje pravidelné pohyby velkých počtů lidí – populace oddělené i nevysokými horskými hřbety vytváří mnoho dialektů a nových jazyků několika důležitých jazykových rodin: austroasijské, thai-kadajské, hmong-mienské, sinotibetské + v Barmě sekundárně indoevropské – více viz samostatná přednáška Jazyky jihovýchodní Asie.

Socio-ekonomické podmínky:

Nejsou dobré. Obtížná dopravní obslužnost minimalizuje intenzivní obchod. Hospodářsky je horský region využit nejvíce k těžbě nerostných surovin či dřeva a stavbě přehrad s hydroelektrárnami. Ty vznikají až v současnosti, tyto investiční projekty však nerozvíjí region, protože zahraniční investoři stahují zisk jinam a životní prostředí naopak trpí. Představitelé méně rozvinutých států také nemají dobré vyjednávací podmínky a kvůli tzv. *brain drain* (odliv mozků = vzdělaných za lepší práci do zahraničí) ani nemají vzdělanou elitu, která by byla silná při vyjednávání o zakázkách se zahraničními partnery. Silný zahraniční investor snadno finančně podpoří místní elitu a přes ni prosadí své zájmy. Kvůli odlehlosti, obtížné dopravní dostupnosti, špatné infrastruktuře, nízké úrovni biologické produktivity,

environmentální degradaci, kulturním bariérám a etnické nehomogenitě jsou horské oblasti vystavené potřebě velmi komplexního managementu (Rambo 1995), který se nedá ani snadno a ani citlivě implementovat. Horská etnika se vyznačují nejen nedávnou samosprávou a silnou rezervovaností vůči státu, ale i postižením dlouhodobou válkou, která neumožňovala vzdělávání. Státní průzkum z roku 1982 zjistil, že přes 80 % populace horských etnik nikdy nechodilo do školy (Nguyen Viet Tung 1995: 197).

Situační rozvojové možnosti + případové studie a postřehy:

Celkově nižší rozvinutost má dalekosáhlé následky: např. při laosko-vietnamském pohraničí se na pracovním trhu lépe uplatňují chudí pracovní migranti z Vietnamu, protože etnika v Laosu často nemají dostatečné finanční zkušenosti a plánování. Jsou zvyklá pracovat jen nárazově a s výdělkem se vrací do svých lokalit, kde z financí žijí, než je vyčerpají a přitom se nevěnují ekonomicky návratné činnosti, protože to v daných místech ani není možné. Tradičně v době pěstování opia, ale i dříve byly lokální horské oblasti v tradičním systému tributárních vztahů relativně nezávislé s paralelním udržováním poplatkových vztahů s několika mocenskými centry současně kvůli proměnlivým aliancím a potřebě ochrany (Thongchai).

Relativně nižší rozvinutost sváděla a stále svádí rozvinuté státy k představě, že oblast po svém rozvinou a zkulturní. Například v Laosu tak francouzskou koloniální (*la mission civilatrice*) podle Evanse (2002) následují dvě další podobné vlny *mission civilatrice*: americká od 50. let a současná vietnamská odpovídající Laoské demokratické republice.

Podrobení donedávna (místy i dosud) nepoddajných samosprávných etnik požadavkům nově se objevivších státních institucí přináší hořké konflikty. Stát totiž chudým oblastem vesměs neposkytuje žádné služby, ale naopak jen požadavky, navíc při zrušení mnohasetleté tradiční samosprávy. Nejen v etnických státech Myanmaru mohly být i velké oblasti najednou doslova „zemí nikoho“. Oblast Zlatého trojúhelníku, kde se v koloniální době (a místy i dnes) masivně pěstovalo opium – těmto oblastem politická centra de facto vůbec nevládla, tj. tyto okrajové oblasti byly dříve prakticky bez jakékoli státní správy do poloviny a někdy i do konce 20. století (např. South 2009: 8). Když náhle stát začal nárokovat správu, a z pozice autority odmítl komunikovat s místními etniky a respektovat jejich požadavky, náhle je cíleně zcela ignoroval. To je koncept tzv. *vyloučení* (anglicky *marginality*), se kterým pracuje J. Rigg. Týkalo se to třeba etnických států Shanů, Kačínů, Wa a dalších (Sai Kham Mong 260-269). Pro Thajský stát například při změně v konstituční monarchii v roce 1932 přestala být po tři dekády uznávána etnická oblast nepoddajných pohraničních Karenů (Keyes 1995: 58). V důsledku toho dochází k ozbrojeným konfliktům i v dnešní době. Konflikty se sice často podaří transformovat do úrovně jednání, ale zjevný konfliktní potenciál potvrzuje další cílené vytváření nových ozbrojených skupin.

Někdy mají konflikty i mezinárodní rozměr např. v roce 2000 si Laos vyžádal pomoc vietnamské armády v boji proti horským Hmongům (Evans 2002: 222-223) a opět v Barmě je v současnosti známa nepřízeň vůči Róhingům. Jiným případem je konzervativní většinová kultura, která mnohdy nedokáže adekvátně reagovat na nové změny, kdy proti sobě například stojí buddhistická identita thajského státu, který je ostře proti potratům, tím je však proti ženám z horských etnik, které migrují do nížin za prací, ve městě otěhotní a dočasný partner se zřekne zodpovědnosti. Ekonomickou neúnosnost hrozícího mateřství jsou následně nuceny řešit ilegálními potraty s neúměrnými zdravotními riziky (Whittaker 2004: 18-25, 74-75). Přes všechny problémy jsou horské oblasti důležité zachovaným kulturním a přírodním bohatstvím, díky čemuž mají velký turistický potenciál (z průvodců např. Dolling 2010).

Literatura:

- Dolling, Tim. 2010. *Mountains and Ethnic Minorities: North West Việt Nam*. Hà Nội: Thế giới publishers.
- Evans, Grant. 2002. *A short history of Laos: the land in between*. Crows Nest: Allen & Unwin.
- Ganesan, N. and Kyaw Yin Hlaing. 2007. *Myanmar. State, Society and Ethnicity*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies – Hiroshima Peace Institute.
- Keyes, Charles F. 1997. Primitive and Tribal Worlds and Their Transformations. In: *The Golden Peninsula. Culture and Adaptation in Mainland Southeast Asia*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 13-64.
- Lê Bá Thảo. 2017. *Vietnam. The Country and its geographical regions*. Hanoi: Thế giới publishers.
- Nguyen Viet Tung. 1995. Human Resource Development for the Highlands of Vietnam: Present State and Needs. In: T.A. Rambo et al. (eds.). *The Challenges of Highland Development in Vietnam*. Honolulu – Hanoi – Berkeley: East-West Center – Hanoi University (Center for Natural Resources and Environmental Studies) – University of California (Center for Southeast Asian Studies), 197-198.
- Rambo, Terry A. 1995. Perspectives on Defining Highland Development Challenges in Vietnam: New Frontier or Cul-De-Sac? In: T.A. Rambo et al. (eds.). *The Challenges of Highland Development in Vietnam*. Honolulu – Hanoi – Berkeley: East-West Center – Hanoi University (Center for Natural Resources and Environmental Studies) – University of California (Center for Southeast Asian Studies), 21-30.
- Sai Kham Mong. 2007. The Shan in Myanmar. In: Ganesan, N. and Kyaw Yin Hlaing (eds.). *Myanmar. State, Society and Ethnicity*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies – Hiroshima Peace Institute, 256-277.
- South, Ashley. 2009. *Ethnic Politics in Burma. States of conflict*. London – New York: Routledge.
- Sterling et al. 2006. *Vietnam: A Natural History*. New Haven – London: Yale University Press.
- Thongchai, Winichakul. 1997. *Siam mapped. A History of the Geo-Body of a Nation*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Whittaker, Andrea. 2004. *Abortion, Sin and the State in Thailand*. London – New York: Routledge.

9. Regionální geografie: údolí, záplavové nížiny, delty řek, pobřeží Vietnamu, Kambodže, Myanmaru, Thajska (a kontinentální část Malajsie).

Topografická a klimatická specifika:

Region nížin, delt řek a pobřeží se vyznačuje nízkými polohami, které jsou příznivé pro hustší lidské osídlení, protože buď jsou k dispozici řeky pro zavlažování a zemědělství anebo je v dosahu mořské pobřeží pro rybolov a mezinárodní dopravu. Méně častá jsou jezera: Kambodžu tvoří ze tří čtvrtin pánve s nadmořskou výškou do 100 metrů. V pánvi je mělké jezero Tonlé Sap s kolísavou rozlohou: v době monzunu bývá pětkrát větší. Jde o největší sladkovodní jezero jihovýchodní Asie (Schliesinger 2011: 90, 295), které je průtočné – leží na stejnojmenné řece.

Pět hlavních lokalit s velkou hustotou obyvatelstva tvoří ve Vietnamu delta Rudé řeky, dále delta Mekongu, v Thajsku údolí řeky Menam / Chao Phraya (s Bangkokem) a dvě lokality v Myanmaru na řece Iravádí: její delta s oblastí Rangúnu a vnitrozemská pánevní oblast okolo města Mandalaj (Weightman 2011: 62). Tyto lokality jsou nejatraktivnější pro migrace z venkovských oblastí. Méně zjevná je migrace z venkova v Kambodži do oblasti Phnompenhu, řídí se však stejnými pravidly, kdy jsou výsledná hustota obyvatelstva u měst a jeho nároky tak velké, že se hospodářsky využívají i odpadní a znečištěné vody hromaděné v rybníčcích k chovu ryb, kachen apod., a to v naprosté většině zemí jihovýchodní Asie; touto vodou se v celé Asii zalévá i pěstovaná zelenina (Salamanca & Rigg 2011: 267). Vývojem hustoty obyvatelstva v deltě Rudé řeky se podrobně zabýval Gourou (1965: 138-170), kdy lze srovnat místy až 1500 obyvatel na km² v deltě Rudé řeky oproti 2 osobám na km² v Mongolsku.

Specifikem nížin a přibřežních lokalit je vystavení tajfunům v kombinaci s povodněmi. Jen v provincii Quảng Nam způsobily povodně, větry, lijáky a s tím spojené sesuvy půdy značné škody. Za deset let (1998-2007) odnesly 5 miliard m³ půdy a skal, zabily 500 lidí a způsobily finanční škody na stavbách za 5600 miliard VND (= 5,6 miliard korun). Podle současných prognóz vázaných na růst teplot se má plocha poškozovaná záplavami rozrůst o dalších 20 % (An Duc Le & Lan Thi Thu Vu 2013: 98).

Populace: region nížin a pobřeží má vysokou koncentraci obyvatelstva, kde se kolem řek konstituovaly hlavní civilizace jihovýchodní Asie, z toho austroasijskou jazykovou rodinu reprezentují hned tři významné starobylé písemné kultury: vietnamská, khmerská a monská. Další tradiční literární kultury jsou barmská a thajská (Brown 2007: 5-6). Písemné civilizace vznikly v nížinách díky hospodářským přebytkům pro náboženské instituce, které poskytovaly zdůvodnění legitimacy moci tradičním formám vlády. Díky mocenské expanzi, migraci podél řek či pobřeží (pro Viěty: Goodman) a atraktivitě dominantní kultury a jejího jazyka jsou nížiny a delty řek jazykově a kulturně poměrně homogenní.

Velké změny nastaly v období kolonialismu: na počátku 20. století, znovu na konci 20. století a v současnosti se zrychluje urbanizace a stěhování populací z venkova do měst. K výrazným přesunům nepůvodních etnických skupin docházelo i na popud koloniální správy: viz např. koloniální využití Vietnamců v administrativních pozicích v Kambodži a Laosu, což však nepředstavovalo změnu, protože šlo o tradiční zájmové vietnamské zóny. Jinak to bylo v koloniální Barmě, kam do okolí Rangúnu přicházely každoročně statisíce Indů, v roce 1927 téměř půl milionu (480.000) a Rangún tehdy dosáhl na světové prvenství v míře přistěhovalectví, kdy předstihl i New York (South 2009: 9).

Socio-ekonomické podmínky: jsou v regionu nížin a pobřeží zcela nejlepší. Snadná dopravní obslužnost umožňuje rychlou dopravu zboží a obchod. Hospodářsky se na region nížin a pobřeží zaměřují investice, které přinášejí největší rozvoj, protože (byť často nevysoké) příjmy z nových pracovních míst zůstávají v oblasti. Kvůli pěstitelským centrům, relativnímu dostatku potravin a etnické homogenitě jsou nížiny také stabilnější při politických transformacích a implementaci reforem. K číselným údajům a statistikám je kurz k ekonomice.

Situační rozvojové možnosti + postřehy:

Nížiny a pobřeží kontinentální jihovýchodní Asie se vyznačují celkově vyšší rozvinutostí, dostupným vzděláním a přítomností investic. Investice nejsou rovnoměrné – významní zahraniční investoři se ve Vietnamu omezují na blízkost Hanoje/Haiphongu nebo častěji na Ho Či Minovo město. Pouze domácí vietnamské investice mají větší rozptyl, jsou však nižší co do objemu peněz a nepřinášejí srovnatelný efekt (Hamaguchi et al. 2012: 44).

Malajsie by nicméně mohla být příkladem nového typu modernizované správy (Bunnell 2004), která se formuje s paralelně pokračujícím tradičním systémem uspořádání společnosti – ovšem je třeba pamatovat, že asi 25 % obyvatel tvoří malajští Číňané, kteří mají velký vliv na ekonomický rozvoj. Vyšší rozvinutost má už jen Thajsko díky tomu, že nebylo kolonizováno a zůstalo otevřeno mezinárodním vztahům .

Přese všechna pozitiva jsou nížiny kontinentální jihovýchodní Asie ohrožené buď nižším stadiem rozvoje na venkově nebo neduhy moderní civilizace ve městech. Velkým problémem je, že státy nemají po válkách dostatek prostředků na účinnou sanaci škod. Mělké mořské pobřeží ohrožuje růst hladin oceánů.

Složitý průběh válek, jejich dopadů a nemožnost jednoduchého výkladu neumožňují stručně pochopit, co se v těchto zemích stalo a v jak neúnosných a vyhrocených situacích se ocitli dosud žijící pamětníci nebo jejich potomci (pro Vietnam viz Hardy 2003, pro Kambodžu viz Tyner 2016: 169-173). Západní vědci se často snaží uchopit tuto vysoce komplikovanou realitu odbornými teoriemi např. o neoliberalismu v Kambodži. Tyto teorie však jsou spíše jiným pojmenováním obnovovaného autoritářství (Springer 2015: 62-65; Springer 2010: 75-77).

Literatura:

An Duc Le, Lan Thi Thu Vu. 2013. Climate Change's Impact on Natural Hazards in Quang Nam Province, Mid-Central Vietnam. In: Bruun, Ole and Thorkil Casse, eds. *On the Frontiers of Climate and Environmental Change*. Heidelberg: Springer, 91-98.

Brown, J. Marwin. 2007. *From Ancient Thai to Modern Dialects*. Bangkok: White Lotus Press.

- Bunnell, Tim. 2004. *Malaysia, Modernity and the Multimedia Super Corridor*. London – New York: Routledge.
- Goodman, Jim. 2015. *Delta to Delta: the Vietnamese move South*. Hanoi: Thế Giới publishers.
- Gourou, Pierre. 1965. *Les paysans du delta tonkinois. Étude de géographie humaine*. Paris: Mouton & Co – La Haye.
- Hamaguchi, Nobuaki et al. 2012. Liberalization, Integration, and Industrial Location in Vietnam. In: *Economic Integration and the Location of Industries. The Case of Less Developed East Asian Countries*. Edited by Ikuo Kuroiwa. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Maxmillan, 43-87.
- Hardy, Andrew. 2003. Migrants in Contemporary Vietnamese History: Marginal or Mainstream? In: *New Terrains in Southeast Asian History*. Ed. Abu Talib Ahmad and Tan Liok Ee. Athens – Singapore: Ohio University Press – Singapore University Press, 328-353.
- Salamanca, Albert M. & Jonathan Rigg. 2011. Living at the margins. Migration and the contested arena of waste re-use aquaculture systems in Phnom Penh, Cambodia. In: *Asian Cities, Migrant Labour and Contested Spaces*. Ed. Tai-Chee Wong and Jonathan Rigg. London – New York: Routledge. 265-286.
- Schliesinger, Joachim. 2011. *Ethnic Groups of Cambodia. Volume 1. Introduction and Overview*. Bangkok: White Lotus Press.
- South, Ashley. 2009. *Ethnic Politics in Burma. States of conflict*. London – New York: Routledge.
- Springer, Simon. 2010. *Cambodia's Neoliberal Order. Violence, authoritarianism, and the contestation of public space*. London – New York: Routledge.
- Springer, Simon. 2015. *Violent neoliberalism. Development, discourse, and dispossession in Cambodia*. New York: Palgrave Maxmillan.
- Sterling et al. 2006. *Vietnam: A Natural History*. New Haven – London: Yale University Press.
- Tyner, James A. 2016. *The Killing of Cambodia: Geography, Genocide and the Unmaking of Space*. London – New York: Routledge.
- Weightman, Barbara A. 2011. *Dragons and Tigers. A Geography of South, East, and Southeast Asia*. Danvers: John Wylie and Sohn.

10. Regionální geografie: ostrovní státy jihovýchodní Asie: Singapur, Malajsie, Indonésie, Východní Timor, Brunej, Filipíny

Topografická a klimatická specifika:

Topografie: I když má region nížiny i hory, nemá velké řeky typu Mekongu a jeho ostrovní charakteristice odpovídají jiné populační vzorce. Horská pásma jsou sopečného původu. Seizmická činnost a posuny na stycích ker zemské kůry působí zemětřesení a vlny tsunami. Pobřeží ohrožuje i rostoucí hladina světových oceánů. Záplavové příbřežní nížiny na Sumatře nejsou moc obývané i kvůli zasolení půd – změna osmotického tlaku vody neumožní růst obilí. Díky členitosti má Indonésie dlouhé pobřeží: součet obvodů všech ostrovů činí asi 95 000 km, tj. skoro 2,3 obvodů planety. Podmořské dno v okolí Indonésie má tři hloubkové zóny: západní (mezi Jávou, Borneem a Sumatrou + na severu po Indočínský poloostrov) a východní okolo Irian Jaya – v obou těchto oblastech hloubka moře nepřesahuje 200 metrů, ale střední zóna (Moluky, Malé Sundy a Sulawesi) má dno až 3000 metrů hluboko (Forbes 2014: 4-6)

Klima: rovník prochází Indonésií, kde tropické podnebí (= dlouhodobý režim počasí) přináší v době monzunu nejintenzivnější srážky. Rychlý růst hořlavé vegetace vede v Indonésii v sušších obdobích k rozsáhlým požárům. Tropické (deštné) pralesy jsou s výjimkou Bruneje poškozovány těžbou, kdy odlesněné plochy dále mění mikro- i makroklimatické podmínky.

Populace:

Převažuje populace austronéské jazykové rodiny (Blust 2009). Nej hustší osídlení mají jednoznačně Jáva a Singapur, protože kolem vedly hlavní trasy námořního obchodu. Singapur se zalidnil až jako mezinárodní přístav. Jáva má výhodu logisticky optimálních proporcí: nemá odlehlé vnitrozemí a všechny lokality jsou dostupné v rozumném časovém rozmezí. Navíc lem pobřeží se příkřeji zvedá a netvoří solné bažiny. Ve vyšších, ale rychle dostupných polohách se zakládaly plantáže pro technické a nezaplavované plodiny (kaučukovník, káva).

Ostrovní charakter Indonésie a odlehlost některých lokalit má pozitiva i negativa. K negativům patří zaostalost v rozvoji, k pozitivům vznik místních kulturních variet. Indonésie má od roku 1945 v ústavě zakotvenu náboženskou svobodu, později se k ní sice připojila platnost islámských zákonů pro muslimy – nicméně když se radikální islamisté snažili prosadit platnost zákonů šaría i pro nemuslimy, nenašli podporu v lokalitách tolerantního islámu (Chalmers 2006: 16-17).

Vedle austronéských etnik byly od přelomu letopočtu všechny hlavní oblasti jihovýchodní Asie předmětem zájmů indického a čínského námořního obchodu (Manguin et al. 2011). Ten se více obnovil v moderní době, kdy se do britských kolonií stěhovali Indové i Číňané – druzí mají kvůli efektivnějšímu obchodu a kapitálovým zdrojům silnější politický vliv. V druhé polovině 20. století se při dekolonizaci například v Malajsií objevovaly protičínské tenze kvůli čínské podpoře malajských komunistů. Obavy z Číny ještě zesílily po roce 1979. Později se vztah upravoval (Lee & Lee 2005: 11-12), ovšem v současnosti vyvolávají čínské investice v Malajsií znovu velké obavy, ke kterým se přičítá spor o ostrovy v Jihočínském moři.

Socio-ekonomické podmínky:

Jsou velmi nestejnorodí: od high-tech společnosti centrálního Singapurů přes z ropy žijící Brunej, relativně rozvinuté Filipíny a Malajsií až po méně rozvinutou Indonésii a Východní Timor s odlehlými a zaostalými lokalitami.

Málo rozvinutý Východní Timor měl snad ještě složitější vývoj než Indočína. Zmítaly ho krvavé konflikty téměř po celé koloniální i postkoloniální období. Portugalští vojáci v roce 1974 iniciovali převrat, který teprve otevřel debatu o dekolonizaci a vedl k iniciativě a konečnému vyhlášení a mezinárodnímu uznání nezávislosti v roce 2002 (Klíma 2003).

Ani ekonomická rozvinutost výhodnějších zón ještě nezaručuje sociálně-politickou přeměnu, protože dědictví koloniálního systému přineslo úplatkářství. Na Filipínách se těžarské projekty založené na zahraničních investicích realizují s maximálním ziskem pro investory a zodpovědné činitele – ty ovšem region nerozvíjí, ale vyčerpávají. Filipíny nicméně umožňují politické protesty a demonstrace (Nem Singh et al. 2018). Nověji se na Filipínách z části osvědčuje makroekonomicky méně významná organizace lesní správy a zemědělství místními komunitami, které lépe vnímají hranice využitelnosti zdrojů, zatímco na vyšších úrovních to obvykle nefunguje. Ani tento přístup nicméně nezabraňuje zneužívání zdrojů místními skupinami (Braganza 1996).

Na rozdíl od Filipín se úspěšná ekonomická přeměna Singapurů realizovala důslednými politickými změnami a málo zřejmým omezením občanských svobod za komplexního monitorování všech sfér života, kdy se individuální odlišný názor stal nevhodným (Trocki 2006).

Situační a rozvojové možnosti + případové studie:

V ostrovní části jihovýchodní Asie chybí přímé sousedství s pevninou, to ztěžuje přístupnost a zpomaluje migrace. Politické a socioekonomické důsledky odlehlosti a částečné izolace jsou negativní. Členitost však podporuje biologickou, kulturní a jazykovou pestrost.

Kulturní rozdíly se však mohou stát i spouštěčem konfliktů. Jávě se například v 60. letech 20. století nevyhnuly ostré střety mezi muslimy z nížin a hinduisty z hor, přestože hlavní pozadí sporu bylo ekonomicko-politické (Hefner 1990: 209-215).

Dokazuje to, že obchod vykazuje i v ostrovní oblasti rychlou globalizaci. Zejména velký podíl muslimské populace v lidnaté jihovýchodní Asii má dopady na potravinářský průmysl, kde i výroba v nemuslimských zemích jako je Vietnam usiluje o získání certifikátů pro nápoje a jídlo, které musí být pro prodejnost muslimům vyráběné dle požadavků rituální čistoty (halal) – hlavní produkce této výroby je v Singapurů a Malajsií (Fischer 2018).

Přes celkový úbytek lesů v jihovýchodní Asii se alespoň v Bruneji zavedl úspěšný program na ochranu a výzkum pralesa. Umožňuje to vzácná kombinace dostatku financí z ropy, malý rozsah chráněných zón a vyrovnané zahraniční vztahy bez větších tlaků. Přesto padají dotazy na vyváženost ochrany a na její ekonomickou udržitelnost či dokonce návratnost (Dykes 1996).

Literatura:

- Blust, Roger. 2009. *The Austronesian languages*. Canberra: Pacific Linguistics – The Australian National University.
- Braganza, Gilbert C. 1996. Philippine community-based forest management: options for sustainable development. In: *Environmental Change in South-East Asia. People, Politics and Sustainable Development*. Eds. J. G. Parnwell and R. L. Bryant. London – New York: Routledge, 311-329.
- Chalmers, Ian. 2006. *Indonesia. An Introduction to Contemporary Traditions*. Oxford: Oxford University Press.
- Dykes, Alan P. 1996. Environmental characteristics of Brunei's Temburong rainforests and implications for conservation and development. In: *Environmental Change in South-East Asia. People, Politics and Sustainable Development*. Eds. J. G. Parnwell and R. L. Bryant. London – New York: Routledge, 301-310.
- Fischer, Johan. 2018. The Political Economy of Muslim Markets in Singapore. In: *The Everyday Political Economy of Southeast Asia*. Ed. Juanita Elias and Lena Rethel. Cambridge: Cambridge University Press, 95-115.
- Forbes, Vivian Louis. 2014. *Indonesia's Delimited Maritime Boundaries*. Heidelberg: Springer.
- Hefner, Robert W. 1990. *The Political Economy of Mountain Java. An Interpretive History*. Berkeley – Los Angeles – London: University of California Press.
- Klíma, Jan. 2003. *Východní Timor*. Praha: Libri.
- Lee Poh Ping and Lee Kam Hing. 2005. Malaysia-China Relations: A Review. In: *Malaysia, Southeast Asia and the Emerging China: Political, Economic and Cultural Perspectives*. Eds. Hou Kok Chung and Yeoh Kok-Kheng. Kuala Lumpur: University of Malaya – Institute of China Studies.
- Manguin, Pierre-Yves et al. (eds.). 2011. *Early Interactions between South and Southeast Asia. Reflections on Cross-Cultural Exchange*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies – Manohar.
- Nem Singh, Jewellord T. & Alvin A. Camba. 2018. Neoliberalism, Resource Governance and the Everyday Politics of Protests in the Philippines. In: *The Everyday Political Economy of Southeast Asia*. Ed. Juanita Elias and Lena Rethel. Cambridge: Cambridge University Press, 49-71.
- Tracki, Carl A. 2006. *Singapore. Wealth, power and the culture of control*. London – New York: Routledge.

11. Ostrovy Vietnamu a kontinentálních států jihovýchodní Asie včetně sporných ostrovů

Ze států pevninské části jihovýchodní Asie má nejvíce ostrovů Barma v Mergujském souostroví v Andamanském moři. Podobně Thajsko má více ostrovů na západní straně Malajského poloostrova (= v Andamanském moři) než na východě v Thajském zálivu. Nejméně, asi jen 60 ostrovů má Kambodža. Vietnam má jednak ostrovy ve svých výsostných vodách a jednak si nárokuje Paracelsovy (Hoàng Sa) a Spratleyho ostrovy (Trường Sa) v Jihočínském / Východním moři. V thajštině se ostrov řekne *ko* a často se užívá jako první část jména ostrova, místní lidé však běžně názvy zkracují a užívají je bez termínu *ko*. U Thajska proto toto spojení vypouštím i kvůli konvenci známého ostrova Phuket (správněji Ko Phuket). Thajský termín však zůstává přítomen v první části jmen kambodžských ostrovů, kde *koh* = *ko*.

Kambodža: má relativně malé ale přesto obývané ostrovy. Z větších od severu: Koh Kong (100 km² s vesnicemi rybářů), dva blízké ostrovy Koh Rong (78 km²) a Koh Rong Sanloem (25 km²) mají proměnlivě přes tisíc a přes 300 obyvatel dle aktuálního vývoje rychle rostoucího turistického ruchu; Koh Thmei je velký 40 km² s 200 obyvateli.

Barma: má více větších ostrovů a souostroví. Od severu: Myingun (42 km² – pásovité 33 km dlouhý ostrov se dvěma vesnicemi), Ramree – největší ostrov Barmy s rozlohou 1350 km² a městem se stejným jménem a asi 10 tisíci obyvateli v centru a se 100 tisíci obyvateli v jeho

okresu, Cheduba (523 km², proměnlivě dle politického vývoje nad 50 tisíc obyvatel), Coco Islands – nejvzdálenější skupinka 7 ostrůvků tvoří severní výběžek Andamanských ostrovů – ovšem jen tento výběžek patří Barmě, ostatní Indii. Mergujské ostrovy na nejnižnější úrovni tvoří asi 800 ostrovů a ostrůvků, tj. hlavní ostrovní systém Barmy se značným přírodním bohatstvím živé i neživé přírody. Největší z ostrovů je Kadan Kyun se 450 km², Lanbi Kyun s 188 km², Letsok-aw Kyun s 250 km², Mali Kyun s 99 km², Saganthit Kyun s 257 km², na jihu je ze skupiny největší Zadetkyi Kun s 176 km². Severněji od Mergujských ostrovů jsou menší Moscoské ostrovy, tj. skupina ostrůvků na rozloze 50 km², která byla vzhledem k přírodnímu bohatství vyhlášena národním parkem. Oficiálně tyto ostrovy nejsou obývané, mají však vojenskou základnu. Konečně podoba ostrovů při vyústění řeky Irvádí není konstantní – tvoří je náplavová spraha a písek.

Thajsko: na západní straně poloostrova je ve střední části ostrov Lanta Yai s rozlohou 81 km² a 11 tisíci obyvateli. Ostrov Phuket (jen samotný ostrov má rozlohu 543 km²) tvoří s dalšími přilehlými 32 ostrovy ostrovní provincii Phuket s rozlohou celkem 576 km² a s 416 500 obyvateli. Jedná se o jedno nejnavštěvovanějších míst v Thajsku – ve snaze přizpůsobit vše co nejvíce potřebám náročných turistů je tato provincie na prvním místě co do kvality veřejného života v Thajsku. V Malacké úžině je nejvýznamnější souostroví Phi Phi s největšími ostrovy Phi Phi Le (6,6 km²) a Phi Phi Don (9,7 km²), které ročně navštíví několik milionů turistů a jejich počet proto bude muset být omezen.

Na východní straně je ostrov Pha-ngan s rozlohou 125 km² a s 20 tisíci obyvateli, který navštíví ročně asi půlmilion turistů. Větší je ostrov Samui s 228,7 km² a více než 60 tisíci obyvateli, na severovýchodě je nakonec ostrov Chang (Kochang) s 217 km² a 8500 obyvateli.

Vietnam: se započítáním sporných ostrovů má Vietnam na 2773 ostrovů a ostrůvků se součtem celkové rozlohy 1720 km², kdy jen 3 ostrovy mají nad 100 km² a 24 ostrovů nad 10 km², přitom přes osmdesát procent ostrovů (83,7%) s přibližně polovinou plochy leží na severu u zátoky Halong, tj. mezi Haiphongem a provincií Quảng Ninh (Le Ba Thao 2017: 568-569). Přehled ostrovů a ostrovních oblastí od jihovýchodu: na západ od Cà Mau je největší ostrov Phú Quốc s rozlohou 589,2 km² a 146 tisíci obyvateli a několika menšími ostrůvků na jihu. Dále je v západní zóně ještě větší ostrůvek Rái a dvě skupiny ostrovů Thổ Chu a Nam Du. Jižně od provincie Cà Mau je ostrov Khoai. V průmětu na východ od jižního cípu provincie Cà Mau a na jih od východního cípu provincie Trà Vinh leží skupina 16 ostrovů Côn Đảo s celkovou plochou 75 km² a největším ostrovem Côn Sơn, který byl využit pro umístění věznic – tyto ostrovy jsou nyní pod administrativou provincie Bà Rịa – Vũng Tàu. Dále na sever: u provincie Bình Thuận je větší ostrov Phú Quý (8,35 km², 6400 obyvatel), výrazně na jih od něj ostrůvek Hải, který leží ve třetině cesty od vietnamské pevniny k souostroví Trường Sa. Severněji u provincie Khánh Hòa u zátoky Cam Ranh je ostrov Mũi, na východ od Nha Trangu je několik ostrovů: větší hòn Tre (4,3 km², 4350 obyvatel) , ještě severněji ostrov Lón a poloostrov Góm; u jihu provincie Bình Định je u Quy Nhơnu poloostrov Phương Mai; na severovýchod od Quảng Ngãi je ostrov Lý Sơn (10,4 km², 22 tisíc obyvatel), u Hội Anu je souostroví Cù Lao Chàm (8 ostrovů v oblasti 235 km²), na sever od Đà Nẵngu je poloostrov Sơn Trà, u Quảng Trị je ostrov Cồn cỏ (2,3 km²; 500 obyvatel); na jižní úrovni Thanh Hóa je ostrov Mê (4,2 km²) , ostrovy Xuân Thuy kolem ústí Rudé řeky jsou náplavové a tedy nestálé. Od Haiphongu na východ je ostrov Cát Bà (285 km², 13 tisíc obyvatel), který vytváří počátek lemu několika set ostrůvků zátoky Hạ Long, kterou na severovýchodě uzavírají systémy rezervací větších ostrovů, z nichž tři s největší rozlohou jsou rezervace Trà Bần (87 km²), rezervace Bái Tử Long (157,8 km², souvisí s ostrovem Bạch Long Vĩ /3 km²/ na půl cesty mezi pobřežím Vietnamu a Hainanu, tento ostrov však nemá zdroj sladké vody) a rezervace Cái Bàu (228 km²), východněji je

souostroví Cồ Tô (47 km²). U provincie Quảng Ninh je největší ostrov Vĩnh Thục a na západ od něj ostrov Cái Chiên (580 obyvatel).

● Sporné ostrovy v Jihočínském moři:

Hoàng Sa (Paracelsovy ostrovy) čítají na 37 ostrůvků, skal a výběžků korálového útesu, které sahají těsně k mořské hladině. Ve vztahu k pevnině je rozptýl největších ostrůvků rovnoběžný s úrovněmi měst Hué a Đà Nẵng. Ostrovy patří administrativně k municipalitě města Đà Nẵng. Trường Sa (Spratleyho ostrovy) tvoří asi 129 ostrůvků, výběžků mořského dna, skal a korálových útesů. Uvedený počet nezahrnuje ty, co v oblasti (podobně jako u Malajsie) vytváří Čínská lidová republika umělým navážením písku a kamenů. Ostrovy Trường Sa patří administrativně k provincii Khánh Hòa. Přes větší počet ostrůvků je celková plocha jejich souše v součtu asi 3 km², v případě Hoàng Sa jde o asi 10 km² (Truong Minh Duc 2017: 7-18).

Sporné ostrovy v Jihočínském moři jsou strategické ze tří důvodů: vzhledem k aktuální těžbě fosfátů, ve vztahu k očekávané těžbě ložisek ropy, kvůli lovu ryb a plodů moře, tj. pro nárokování rybolovných revírů (Nguyen Q. Thang 2013: 160-161). V neposlední řadě je čtvrtým důvodem jistě i strategická poloha pro vojenskou kontrolu Jihočínského moře: budují se menší vojenské základny a sofistikovaná zařízení sloužící k monitoringu. Na ostrovy vznáší nárok Vietnam, Čínská lidová republika, Taiwan, Filipíny, Malajsie a Brunej.

Závěrem: Budování infrastruktury ostrovů a přístavů je spojeno se zásahy do přírodního prostředí. Otázka udržitelnosti je složitá celosvětově, ne jen v souvislosti s jihovýchodní Asií. Za účelem ochrany byla roku 1992 přijata Úmluva o biologické diverzitě. Ta však přes pozitivní efekty nedokáže zastavit celosvětový trend rychlé ztráty a vymírání druhů,¹ které nabírá na intenzitě (Hens 2014: 153). Při početnosti a růstu počtu lidské populace ani není možné proces zvrátit.

Jiný problém představuje administrativní uspořádání například v Indonésii, kde často nedochází k patřičné koordinaci mezi centrální vládou a místními samosprávami jednotlivých ostrovů, které mají na starosti lokální rybolov. To se ukazuje být klíčovým ve snaze omezit lov žraloků na export, který přes přistoupení Indonésie k úmluvám zaznamenal od roku 2000 významný růst. Bez ohledu na vnější problém dodržování úmluvy jsou s touto tematikou spojeny dva další problémy: konflikt mezi velkými společnostmi a drobnými rybáři, kdy jsou v nevýhodě vždy ti menší, navíc hlavní zisk jde majitelům lodí a ne samotným rybářům (Tull 2014: 78-79).

12. Systémy moří a oceánů jihovýchodní Asie

Oceány: jihovýchodní Asii obklopují dva oceány: ze západu Indický a z východu Tichý oceán (Pacifik).

Změny reliéfu podmořského dna vytváří různě mělké nebo hluboké ekosystémy moří, zálivů a průlivů, které lze přiřadit jednotlivým zemím. Vietnam je alergický na užívání jména Jihočínské moře a dává přednost termínu Východní moře = *Biển Đông*. Hlavní moře a zálivy patří jednotlivým zemím následovně:

Myanmar/Barma: Bengálský záliv (západ), Martabanský záliv (u ústí řek Salwin a Sittaung) a Andamanské moře (od delty řeky Irawadí na východ)

Thajsko: Andamanské moře (západně od Malajského poloostrova) a Thajský/Siamský záliv (východně od Malajského poloostrova)

---

¹ Je ale potřeba dodat, že vymírání druhů na druhé straně odpovídají mutace a tvorba nových druhů – i těch, které ohrožují člověka jako druh. Jde o přirozené evoluční mechanismy.

Kambodža: Thajský záliv a dále záliv Kompong Som mezi výběžky kambodžských poloostrovů

Vietnam: Thajský záliv (jihozápad), Východní / Jihočínské moře (východ a jihovýchod), Tonkinský záliv (severovýchod)

Filipíny: Jihočínské moře (západ), Suluské moře (jihozápad), Celebeské moře (jih), Tichý oceán (východ) – východní šelf prudce klesá do příkopu, který je 10.800 metrů hluboký

Brunej: Jihočínské moře

Malajsie: Jihočínské moře (sever a zóna mezi pevninskou a ostrovní částí, která ale severním obloukem, obchází teritoriální výběžek Indonésie), Malacký průliv (západ), Suluské moře (severovýchodně od Kalimantanu), Celebeské moře (východně od Kalimantanu)

Singapur: ze západní části Malacký průliv, z východní části Singapurský průliv

Indonésie: Indický oceán (od západu a jihu), Andamanské moře (severně od Sumatry), Malacký průliv (mezi Sumatrou a Malajským poloostrovem), Jihočínské moře (severně od západu Kalimantanu a navazujících ostrovů), Jávské moře (mezi Jávou a Kalimantanem), Balijské moře (severně od Bali), Floreské moře (severně od Malých Sund), Celebeské moře (severně od Sulawesi), Bandské moře (východně od Sulawesi), Ceramské moře (severně od ostrova Seram), Tichý oceán (severovýchod), Arafurské moře (jižně od západní Nové Guineje), Timorské moře (jižně od ostrova Timor).

Východní Timor: Timorské moře (jižně), Bandské moře (severně).

13. Geografické podmínění vývoje mezinárodních hospodářských vztahů, sdílení řek, moří, klimatických podmínek a soupeření o zdroje

Geografické podmínění zohledňuje všechny disciplíny geografie, které zkoumají sféry živé i neživé přírody a jejich vzájemné vztahy. Z hlediska reliéfu má největší význam fyzická geografie, která se soustředí i na relevantní výzkum přírodních zdrojů, katastrofických jevů, vytváření prognóz nebo dokonce na plány aktivního přetváření prostředí pro racionálnější využívání přírodních zdrojů (Demek et al. 1974: 14).

Tradičně² bylo území jihovýchodní Asie členěno reliéfem krajiny a sítí řek: tomu se přizpůsobovalo osídlení většími a silnějšími skupinami v údolích řek a podél mořských břehů, menší slabší etnika byla vesměs vytlačena do chudších hor. Zejména v odlehlejších pomezích oblastech se představitelé lokálních etnických skupin snažili udržovat aktivní poddanství formou daní, darů a tributu královským rodům hned několika blízkých mocenských center. I dnes jsou socioekonomické podmínky v jihovýchodní Asii nestejnorodé.³

---

² Jihovýchodní Asie je geologicky výběžkem Euroasijské kory zemské kůry. S tím a pohyby úrovně hladiny oceánů v době ledové a meziledové byly možné lidské migrace i do ostrovní části jihovýchodní Asie. Dle analýz vzorků DNA z Vietnamu a Polynésie se v období mezi 10.000 až 6000 lety před naším letopočtem přes asijský kontinent dostali do svých finálních lokací i předkové Polynésanů a obyvatel Papuy Nové Guineje. Je zajímavé, že jazyk Polynésanů a ostrovní jihovýchodní Asie přitom přišel (a byl přejet) později s přesunem jiných populací severnější cestou přes Taiwan (Garrison & Ellis 2017: 33).

³ Jako určitou výpovědní hodnotu o stavu rozvoje jihovýchodní Asie lze vzít počty dolarových miliardářů v celé Asii, které pro polovinu 90. let minulého století sestavil Hiscock (1997: 161). V top 100 představitelů bohatých obchodnických rodů Asie nebyl například ani jeden zástupce Čínské lidové republiky nebo Vietnamu, i když se nezohledňovaly rodiny s majetkem „pouze“ 1 až 2 miliardy dolarů, ale jen ty bohatší (při započtení chudších by bylo nejvíce zástupců z Japonska). U bohatších obchodnických rodů bylo bohatších miliardářů

Region nížin, řek a pobřeží je příznivý pro hustší lidské osídlení, protože má k dispozici řeky pro zavlažování a zemědělství anebo je v dosahu mořské pobřeží pro rybolov a tradičně snazší vodní dopravu. Pět hlavních kontinentálních lokalit s velkou hustotou obyvatelstva tvoří ve Vietnamu delta Rudé řeky, dále delta Mekongu, dále v Thajsku údolí řeky Chao Phraya (s Bangkokem) a dvě lokality v Myanmaru na řece Iravádí: delta řeky s oblastí Rangúnu a severnější vnitrozemská pánevní oblast okolo města Mandalaj (Weightman 2011: 62). Tyto lokality jsou nejatraktivnější pro migrace z venkovských oblastí, nicméně zhoršování udržitelných podmínek a stavu přírody v těsném okolí měst ještě prohlubuje nestabilní politická situace.⁴ Paradoxní je vnímání ohrožení klimatickými změnami, které je silnější u bohatších, kterým může vzniknout škoda na majetku. Pro chudé jde v nížinách sice nepřímě o stejně velký problém zranitelnosti, přesto vnímají jako skutečnou těžkost spíš dostupnost půdy a zaměstnání (Buch-Hanses et al. 2013: 38-39).

Písenné civilizace vznikly výhradně v nížinách díky hospodářským přebytkům pro náboženské instituce, které poskytovaly zdůvodnění legitimacy moci tradičním formám vlády. Díky mocenské expanzi, migraci podél řek či pobřeží (pro Viěty: Goodman) a atraktivitě dominantní kultury a jejího jazyka jsou nížiny a delty řek jazykově a kulturně poměrně homogenní. S tím souvisí i to, že hospodářské podmínky jsou v oblasti nížin a pobřeží zcela nejlepší. Snadná obslužnost je zde dána rychlou vodní dopravou. Hospodářsky se i dnes na region nížin a pobřeží zaměřují domácí i mezinárodní investice, které přináší největší rozvoj, protože příjmy z nových pracovních míst zůstávají v oblasti. Investice však nebývají rovnoměrné. Významní zahraniční investoři se například ve Vietnamu pro koncentraci výhodných faktorů omezují jen na blízkost Hanoje/Haiphongu nebo častěji na Ho Či Minovo město.

Naproti tomu hory jihovýchodní Asie mají chudé osídlení i podmínky hlavně pro nemožnost efektivního zavlažování a kvůli chudým půdám – vodní eroze při deštích splavuje živiny a minerální spráš z hor do nížin. Rozmanitost horského terénu, četná údolí nebo členění souše na ostrovy však vede k vytváření etnické pestrosti – populace oddělené i nevysokými horskými hřbety vytváří mnoho dialektů a nových jazyků, protože velká členitost terénu a odlehlost od hlavních populačních center snižuje pravidelné pohyby velkých počtů lidí.

Jiné principy zalidnění platí v ostrovní části. I když mají ostrovní státy příbřežní nížiny, ostrovy nemají velké řeky typu Mekongu. Absence přímého sousedství s pevninou pak ztěžuje přístupnost a zpomaluje migrace. Politické a socioekonomické důsledky odlehlosti a částečné izolace jsou negativní. Výjimku tvoří třeba Singapur a Jáva s výhodnou polohou podél obchodních tras, Jáva má navíc výhodu logisticky optimálních proporcí: nemá odlehle vnitrozemí a všechny lokality jsou dostupné.

Mnoho ostrovních oblastí jihovýchodní Asie má ale hlinitopísčité břehy, které za současného růstu hladiny světového oceánu podléhají velmi rychlému poškozování větrem, deštěm a monzunem, který zvyšuje ničivou sílu vln. Mimo monzun jsou mořské vlny vysoké v průměru 20 až 30 cm, ale za monzunů je průměrná výška vln nad 70 cm. Kvůli těmto nepříznivým podmínkám je poměrně vysoký počet malých ostrovů nevhodný k lidskému osídlení. Intenzivní

---

sestupně: 15 v Indonésii, 15 v Malajsii, 13 v Hongkongu, 13 v Thajsku, 12 na Filipínách, 8 na Taiwanu, 7 z Japonska, 7 z Koreje, 6 ze Singapuru, 3 z Indie a 1 z Bruneje. Z uvedených případů koncentrovaných boháčů na státy jihovýchodní Asii připadá většina, tj. 62, ale z pevninské části je zastoupeno jen Thajsko, které bylo přímo zataženo do válek ve 20. století.

⁴ Kontrastně lze nahlížet vývoj v Barmě z hlediska programů na ochranu přírody, které vyžadují stabilizovanou politickou situaci. Tu měla Barma jen 1948-1960, pak znovu až na konci 20. století, kdy byl prostor i na agendu ochrany přírody (Myint 2007: 206).

erozi čelí i vietnamské pobřeží nebo břehy velkých řek, kde ničivá síla vody místy způsobuje úbytek až 10 metrů souše ročně, většinou jde o desítky centimetrů (Bui Trong Vinh 2009).

Soupeření o zdroje:

Soupeření o suchozemské hranice mezi státy jihovýchodní Asie je po poválečných dohodách méně časté (což neznamená, že nedochází ke střetům). Hranice s národnostními menšinami jsou bezpečnostním problémem hlavně kvůli chudobě a mezinárodní špionáži. Intenzivně pokračuje soupeření o zdroje v mořích a dále zneužívání řek pro stavby přehrad, které poškozují lokality níže po proudu.

Spor o ostrovy v jihočínském moři z 11. bodu osnovy zde lze doplnit novým sporem, který například vznikl mezi Malajsií a Indonésií v Celebeském moři, kde bylo v hloubce mořského dna objeveno slibné ropné ložisko Amabalat. Obě země do oblasti roku 2005 vyslaly vojska a přestože se podařilo zabránit otevřenému střetu, Indonésie tento spor využila k významnému navýšení rozpočtu na obranu (Forbes 2014: 96).

Soupeření o vodu budováním přehrad je zase spojeno s jinými druhy problémů. Z hlediska moderního rozvoje jsou často přehrady obhajovány pro účel zadržování vody, ve skutečnosti však dochází ke zjevnému paradoxu, protože hydroelektrárny s přehradami při povodních a intenzivních deštích naopak rychle vypouští jak dříve nashromážděnou tak všechnu valící se vodu, tj. ve větším než přirozeném množství, přitom mimo dobu dešťů naopak zadržují vodu, které je třeba k zavlažování zemědělské půdy v polohách dále po proudu. Velké problémy působilo zadržování vody při stavbě první přehrad na řece Mekong, kterou stavěli v Číně v Manwanu v letech 1984-1993, o rok později (1994) se dokončila přehrada Pak Mun v Thajsku, roku 1996 další čínská přehrada v Dachaoshanu, roku 1998 přehrada Theun Hinboun v Laosu. Větší koordinace měl dosahovat Výbor pro správu řeky Mekong, založený roku 1957, později v roce 1995 se z něj stala dnešní Komise pro řeku Mekong (Mekong River Commission). V praxi se ale komisi nedaří mnoho vyjednat, protože i její mezinárodní členové hájí hlavně své zájmy a dodavatele z vlastních zemí (typicky takto postupují Francie, Rakousko, Austrálie, Kanada) a k tomu vstupuje do hry někdy i neefektivní regulace nových místních nadnárodních uskupení. Takže zatímco hlavními partnery nejvýznamnějšího realizovaného projektu elektrárny Theun Hinboun v Laosu se staly Švédsko a Norsko, regulační slovo uplatnila organizace Mekong River Commission, která se skládá ze zástupců všech dotčených zemí: Thajska, Vietnamu, Laosu a Kambodže; chod komise je přitom financován ze strany UNDP a dalších bilaterálních dárců (Usher 1996: 125). Později proto například výkonný zástupce Mekong River Commission Chuck Lankester měl silnější pozici nad Švédem Erikem Skoglundem a prosadil stavbu elektrárny Pa Mong (Low Pa Mong) i přes nutnost financovat v projektu přesídlení 60 tisíc lidí s ne vždy adekvátní kompenzací jejich ekonomických aktivit a se značnými změnami v distribuci rybolovu (Usher 1996: 129).

Kompletní literatura:

- Acebes, Jo Marie V. 2014. A History of Whaling in the Philippines: A Glimpse of the Past and Current Distribution of Whales. In: Christensen, J. & Tull, Malcolm (eds.). *Historical Perspectives of Fisheries Exploitation in the Indo-Pacific*. Dordrecht – Heidelberg – New York – London: Springer, 83-105.
- Aldcroft, Derek, H. 2016. Education and development. The experience of the Four Little Tigers. In: *Asia Pacific Dynamism 1550-2000*. Eds. A.J.H. Latham & Heita Kawakatsu. London – New York: Routledge, 169-183.
- An Duc Le, Lan Thi Thu Vu. 2013. Climate Change's Impact on Natural Hazards in Quang Nam Province, Mid-Central Vietnam. In: Bruun, Ole and Thorkil Casse, eds. *On the Frontiers of Climate and Environmental Change*. Heidelberg: Springer, 91-98.
- Bičík et al. 1994. *Regionální zeměpis I. Úvod do regionálního zeměpisu Společenství nezávislých států, Asie*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti.

- Blust, Roger. 2009. *The Austronesian languages*. Canberra: Pacific Linguistics – The Australian National University.
- Bojo, Jan. 2011. *Vietnam development report 2011: natural resources management (English)*. Washington DC: World Bank.
- Braganza, Gilbert C. 1996. Philippine community-based forest management: options for sustainable development. In: *Environmental Change in South-East Asia. People, Politics and Sustainable Development*. Eds. J. G. Parnwell and R. L. Bryant. London – New York: Routledge, 311-329.
- Brown, J. Marwin. 2007. *From Ancient Thai to Modern Dialects*. Bangkok: White Lotus Press.
- Buch-Hansen, Mogens et al. 2013. Paradoxes in Adaptation: Economic Growth and Socio-Economic Differentiation. A Case Study of Mid-Central Vietnam. In: *On the Frontiers of Climate and Environmental Change. Vulnerabilities and Adaptations in Central Vietnam*. Eds. Ole Bruun & Thorkil Casse. Heidelberg: Springer, 23-41.
- Bui Trong Vinh. 2009. *Estimation of Erosion Resistance of Cohesive Bank in River and around River Mouth*. Ph.D. Dissertation. Osaka: Osaka University – Graduate School of Engineering – Department of Civil Engineering.
- Bunnell, Tim. 2004. *Malaysia, Modernity and the Multimedia Super Corridor. A critical geography of intelligent landscapes*. London – New York.
- Chalmers, Ian. 2006. *Indonesia. An Introduction to Contemporary Traditions*. Oxford: Oxford University Press.
- Cloke, Paul et al. (eds.) 2014. *Introducing Human Geographies: Third edition*. London - New York: Routledge.
- Đặng Văn Vinh. 2000. *100 năm cao su ở Việt Nam*. TP. Hồ Chí Minh: Nhà xuất bản Nông nghiệp.
- Demek et al. 1976. *Úvod do obecné fyzické geografie*. Praha: Academia.
- Dolling, Tim. 2010. *Mountains and Ethnic Minorities: North West Việt Nam*. Hà Nội: Thế giới publishers.
- Dương Trung Quốc. 2001. *Việt Nam những sự kiện lịch sử (1919-1945)*. Hà Nội: Nhà xuất bản Giáo dục.
- Dykes, Alan P. 1996. Environmental characteristics of Brunei's Temburong rainforests and implications for conservation and development. In: *Environmental Change in South-East Asia. People, Politics and Sustainable Development*. Eds. J. G. Parnwell and R. L. Bryant. London – New York: Routledge, 301-310.
- Economic Potentials 1998 = *Tiềm năng kinh tế Tây Nguyên & duyên hải Miền Trung. Economic Potentials of the Western Plateau and the Central Coast*. Ed. Trung tâm nghiên cứu & tư vấn về tiêu dùng = Centre for Study and Consultation of Consumerism (CESCON). Hà Nội: Nhà xuất bản Thống kê.
- Evans, Grant. 2002. *A short history of Laos: the land in between*. Crows Nest: Allen & Unwin.
- Fischer, Johan. 2018. The Political Economy of Muslim Markets in Singapore. In: *The Everyday Political Economy of Southeast Asia*. Ed. Juanita Elias and Lena Rethel. Cambridge: Cambridge University Press, 95-115.
- Forbes, Vivian Louis. 2014. *Indonesia's Delimited Maritime Boundaries*. Heidelberg: Springer.
- Ganesan, N. and Kyaw Yin Hlaing. 2007. *Myanmar. State, Society and Ethnicity*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies – Hiroshima Peace Institute.
- Garrison, Tom & Robert, Ellis. 2017. *Oceanography. An Invitation to Marine Science*. Boston: National Geographic Learning – Cengage Learning.
- Goodman, Jim. 2015. *Delta to Delta: the Vietnamese move South*. Hanoi: Thế Giới publishers.
- Gourou, Pierre. 1965. *Les paysans du delta tonkinois. Étude de géographie humaine*. Paris: Mouton & Co – La Haye.
- Hamaguchi, Nobuaki et al. 2012. Liberalization, Integration, and Industrial Location in Vietnam. In: *Economic Integration and the Location of Industries. The Case of Less Developed East Asian Countries*. Edited by Ikuo Kuroiwa. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 43-87.
- Hardy, Andrew. 2003. Migrants in Contemporary Vietnamese History: Marginal or Mainstream? In: *New Terrains in Southeast Asian History*. Ed. Abu Talib Ahmad and Tan Liok Ee. Athens – Singapore: Ohio University Press – Singapore University Press, 328-353.
- Hefner, Robert W. 1990. *The Political Economy of Mountain Java. An Interpretive History*. Berkeley – Los Angeles – London: University of California Press.
- Henderson, Lary. 1967. *Vietnam and Countries of the Mekong*. Camden – Toronto: Thomas Nelson & Sons.
- Henderson, John W. et al. 1970. *Area Handbook for Malaysia*. Washington D.C.: The American University & U.S. Government Printing Office.
- Hens, Luc. 2014. Sustainability Assessment. In: Tran Dinh Lan et al. (eds.). *Environmental management of seaports in Vietnam*. Hanoi: Publishing House for Science and Technology, 149-174.
- Hiscock, Geoff. 1997. *Asia's Wealth Club. Who's really who in business – the top 100 billionaires in Asia*. London: Nicholas Brealey Publishing – Allen Unwin.
- Hook, Jacob & Novak, Susan & Johnston, Robyn. 2003. *Social Atlas of the Lower Mekong Basin*. Phnom Penh: Mekong River Commission.

- IPSV = *Động thái và thực trạng kinh tế - xã hội Việt Nam qua 10 năm đổi mới (1986-1995). Impetus and present situation of Vietnam Society and Economy after ten years of Doi Moi*. Ed. Tổng cục thống kê/General Statistical Office. Hà Nội: Nhà xuất bản Thống kê/Statistical Publishing House.
- Jankovec, Miloslav et al. 1964. *Zadni Indie a Indonésie* (Soubor map „poznáváme svět“). Praha: Ústřední správa geodézie a kartografie.
- Keyes, Charles F. 1997. Primitive and Tribal Worlds and Their Transformations. In: *The Golden Peninsula. Culture and Adaptation in Mainland Southeast Asia*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 13-64.
- King, Victor T. 1996. Environmental change in Malaysian Borneo. Fire, drought and rain. In: *Environmental Change in South-East Asia. People, Politics and Sustainable Development*. Edited by Michael J. G. Parnwell and Raymond L. Bryant. London – New York: Routledge. 165-189.
- Klíma, Jan. 2003. *Východní Timor*. Praha: Libri.
- Kỷ yếu Hoàng Sa. Ed. Đặng Công Ngữ. Đà Nẵng: Nhà xuất bản Thông tin và truyền thông, 2012.
- Lê Bá Thảo. 2017. *Vietnam. The Country and its geographical regions*. Hanoi: Thế giới publishers.
- Lee Poh Ping and Lee Kam Hing. 2005. Malaysia-China Relations: A Review. In: *Malaysia, Southeast Asia and the Emerging China: Political, Economic and Cultural Perspectives*. Eds. Hou Kok Chung and Yeoh Kok-Kheng. Kuala Lumpur: University of Malaya – Institute of China Studies.
- Lexikon zemí. Svazek 4. Asie, Austrálie, Océánie*. Překlad. Jiří Štach. Praha: GeoCenter International, 1994.
- Mareš, J. 2013. *V říši tygra*. Praha: Motto.
- Manguin, Pierre-Yves et al. (eds.). 2011. *Early Interactions between South and Southeast Asia. Reflections on Cross-Cultural Exchange*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies – Manohar.
- Mekong River Commission. State of the Basin Report: 2003*. Ed. Ann Bishop et al. Phnom Penh: Mekong River Commission, 2003.
- Myint, Tun. 2007. Environmental governance in the SPDC's Myanmar. In: *Myanmar: the state, community and the environment*. Eds. Monique Skidmore and Trevor Wilson. Canberra: The Australian National University, 189-217.
- Nem Singh, Jewellord T. & Alvin A. Camba. 2018. Neoliberalism, Resource Governance and the Everyday Politics of Protests in the Philippines. In: *The Everyday Political Economy of Southeast Asia*. Ed. Juanita Elias and Lena Rethel. Cambridge: Cambridge University Press, 49-71.
- Nguyễn Đức Triều & Vũ Tuyên Hoàng (eds.). 2001. *Nông dân, nông nghiệp và nông thôn Việt Nam*. Hà Nội: Nhà xuất bản Nông nghiệp.
- Nguyen Q. Thang. 2013. *The Hoang Sa and Truong Sa Archipelagoes. Part of Vietnam's territory from the standpoint of international law*. Ho Chi Minh City: Ho Chi Minh City General Publishing House.
- Nguyễn Văn Đàn. 2016. 35 Medicinal plants. In: *Vietnamese Traditional medicine*. Kol. autorů Hà Nội: Thế Giới Publishers, 50-104.
- Nguyen Viet Ky & Bui Trong Vinh et al. 2014. Source of aluminum in Pleistocene aquifer in Ben Cat and Thuan An Binh Duong Province. In: *ASEAN++ 2014: Moving Forward – The 8th International Conference on Earth Resources Technology (ICERT 2014), Vung Tau – Viet Nam. October 23rd, 2014*. Ho Chi Minh City: Vietnam National University – Ho Chi Minh City, University of Technology, Faculty of Geology and Petroleum Engineering, 2014, 45-53.
- Nguyen Viet Tung. 1995. Human Resource Development for the Highlands of Vietnam: Present State and Needs. In: T.A. Rambo et al. (eds.). *The Challenges of Highland Development in Vietnam*. Honolulu – Hanoi – Berkeley: East-West Center – Hanoi University (Center for Natural Resources and Environmental Studies) – University of California (Center for Southeast Asian Studies), 197-198.
- Nožina, Miroslav. 2006. *Koza, která žere hady*. Brno: Jota.
- Osborne, Milton. 2000. *The Mekong. Turbulent past, uncertain future*. New York: Atlantic Monthly Press.
- Owens, Philip N. & Slaymaker, Olav. 2013. An Introduction to Mountain Geomorphology. In: *Mountain Geomorphology*. Eds. Owens, Philip N. & Slaymaker, Olav. London – New York: Routledge, 3-29.
- Parker, Edward. 2005. *Vietnam (Countries of the world)*. London: Ewans Brothers Limited.
- Phạm-Hoàng Hộ. 1969. *Rong biển Việt Nam. Marine algae of South Vietnam*. Saigon: Trung-tâm học-liệu xuất-bản.
- Rambo, Terry A. 1995. Perspectives on Defining Highland Development Challenges in Vietnam: New Frontier or Cul-De-Sac? In: T.A. Rambo et al. (eds.). *The Challenges of Highland Development in Vietnam*. Honolulu – Hanoi – Berkeley: East-West Center – Hanoi University (Center for Natural Resources and Environmental Studies) – University of California (Center for Southeast Asian Studies), 21-30.
- Results 2012 = *Kết quả tổng điều tra nông thôn, nông nghiệp và thủy sản năm 2011. Results of the 2011 Rural, Agricultural and Fishery Census*. Ed. Tổng cục thống kê/General Statistics Office. Hà Nội: Nhà xuất bản Thống kê, 2012.
- Rigg, Jonathan & Tai-Chee Wong. 2011. Contestation and exclusion in Asian urban spaces. *Asian Cities, Migrant Labour and Contested Spaces*. Eds. Tai-Chee Wong & Jonathan Rigg. London – New York: Routledge, 3-26.

- Sai Kham Mong. 2007. The Shan in Myanmar. In: Ganesan, N. and Kyaw Yin Hlaing (eds.). *Myanmar. State, Society and Ethnicity*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies – Hiroshima Peace Institute, 256-277.
- Salamanca, Albert M. & Jonathan Rigg. 2011. Living at the margins. Migration and the contested arena of waste re-use aquaculture systems in Phnom Penh, Cambodia. In: *Asian Cities, Migrant Labour and Contested Spaces*. Ed. Tai-Chee Wong and Jonathan Rigg. London – New York: Routledge. 265-286.
- Schliesinger, Joachim. 2011. *Ethnic Groups of Cambodia. Volume 1. Introduction and Overview*. Bangkok: White Lotus Press.
- SDSEP = *Số liệu thống kê vị thế kinh tế - xã hội 63 tỉnh, thành phố Việt Nam (xếp hạng các chỉ tiêu kinh tế - xã hội)*. Statistical data on socio-economic positions of 63 provinces and cities in Vietnam (ranks of socio-economic indicators). Ed. Hội thống kê Việt Nam/Vietnam Statistical Association. Hà Nội: Nhà xuất bản Thống kê, 2011.
- Sisouphanthong, Bounthavy & Taillard, Christian. 2000. *Atlas of Laos. The Spatial Structures of Economic and Social Development of the Lao People's Democratic Republic*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- South, Ashley. 2009. *Ethnic Politics in Burma. States of conflict*. London – New York: Routledge.
- Springer, Simon. 2010. *Cambodia's Neoliberal Order. Violence, authoritarianism, and the contestation of public space*. London – New York: Routledge.
- Springer, Simon. 2015. *Violent neoliberalism. Development, discourse, and dispossession in Cambodia*. New York: Palgrave Macmillan.
- Sterling, E. J. et al. 2006. *Vietnam. A Natural History*. New Haven-London: Yale University Press.
- Tập bản đồ giao thông đường bộ Việt Nam*. Hà Nội: Nhà xuất bản Tài nguyên – Môi trường và Bản đồ Việt Nam, 2011.
- Tập bản đồ hành chính Việt Nam. Administrative Atlas*. Hà Nội: Nhà xuất bản Tài nguyên – Môi trường và Bản đồ Việt Nam, 2013.
- Thongchai, Winichakul. 1994. *Siam mapped. A History of the Geo-Body of a Nation*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Tint, Lwin Thaug. 2007. Identifying conservation issues in Kachin State. In: *Myanmar the state, community and the environment*. Eds. Monique Skidmore and Trevor Wilson. Canberra: The Australian National University, 271-289.
- Trần Anh Thơ. 1998. *Việt Nam Hình ảnh và Ấn tượng*. Hà Nội: Nhà xuất bản Giáo dục.
- Trần Văn Trị et al. 2003. Di sản thế giới Vịnh Hạ Long: những giá trị nổi bật về địa chất. The Hạ Long Bay World Heritage: Outstanding geological values. *Tạp chí địa chất*. Loạt A. Số 277, 7-8/2003. Hà Nội: Cục địa chất và khoáng sản Việt Nam. 6-20.
- Trocki, Carl A. 2006. *Singapore. Wealth, power and the culture of control*. London – New York: Routledge.
- Trương Minh Đức. 2017. *Vietnam's National Sovereignty over Hoang Sa and Truong Sa Archipelagoes in Vietnam's and overseas documents*. Hanoi: Information and communications publishing house.
- Tull, Malcolm. 2014. The History of Shark Fishing in Indonesia. In: *Historical Perspectives of Fisheries Exploitation in the Indo-Pacific*. Eds. Joseph Christensen and Malcolm Tull. Dordrecht: Springer, 63-81.
- Tyner, James A. 2016. *The Killing of Cambodia: Geography, Genocide and the Unmaking of Space*. London – New York: Routledge.
- Usher, Ann Danaiya. 1996. The race for power in Laos. The Nordic connections. : Parnwell, J. G. & Bryant, Raymond L. (eds.). *Environmental Change in South-East Asia. People, politics and sustainable development*. London – New York.
- Vũ Tự Lập & Taillard, Christian. 1993. *Atlas du Việt-Nam / Atlas Việt Nam / An Atlas of Vietnam*. Montpellier – Paris: RECLUS – La Documentation Française.
- Weightman, Barbara A. 2011. *Dragons and Tigers. A Geography of South, East and Southeast Asia*. Danvers: John Wiley & Sons.
- Whitfield, Danny J. 1976. *Historical and Cultural Dictionary of Vietnam*. Metuchen: Scarecrow Press.
- Whittaker, Andrea. 2004. *Abortion, Sin and the State in Thailand*. London – New York: Routledge.
- Whitten, Tony et al. 2000. *The Ecology of Sumatra. The Ecology of Indonesia Series, Vol. 1*. Singapore: Periplus Editions.